

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Кафедра української мови

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **«СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИНТАКСИЧНИХ
ОДИНИЦЬ У МОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНОЇ
ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ»**

Студентки 2 курсу МУФЗ групи
Освітньої програми Філологія.
Українська мова і література
Спеціальності 035. 01 Філологія (Українська мова і
література)

Галузі знань 03 Гуманітарні науки

Марчук Тетяни Вікторівни

Науковий керівник: **І. Я. Завальнюк**, декан факультету
філології й журналістики імені Михайла Стельмаха,
доктор філологічних наук, професор

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади вивчення дитячої газетно- журнальної періодики України.....	9
1.1. Видання для дітей: історія вивчення проблеми.....	9
1.2. Становлення і розвиток української дитячої газетно- журнальної періодики.....	13
1.2.1. Жанрова специфіка журналів із «власним обличчям».....	20
1.2.2. Тематичне наповнення журналів, що використовують відомий образ.....	28
1.3. Мова української газетно-журнальної періодики для дітей як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	31
1.4. Аспекти лінгвістичного аналізу творів, призначених для дитячого читання.....	35
1.5. Висновки до розділу 1.....	38
Розділ 2. Стилiстичний синтаксис сучасних українських газет і журналів для дітей.....	40
2.1 Стилiстичне навантаження простих двоскладних речень.....	40
2.2 Стилiстичне використання простих односкладних речень.....	43
2.3 Функціонально-стилiстична спроможність неповних речень.....	48
2.4 Функціональна реалізація різнотипних за модальністю й експресією речень.....	50
2.5 Стилiстичні фігури як прийоми посилення, увиразнення мовних засобів дитячого тексту.....	59
2.6 Висновки до розділу 2.....	65
ВИСНОВКИ.....	68
ЛІТЕРАТУРА.....	73
Список використаних джерел.....	83

ВСТУП

В останні десятиріччя помітне зацікавлення науковців стилістикою публіцистичного мовлення, що підготувало і створило самостійний спеціальний підхід до цієї проблеми – лінгвостилістичний.

Стилїстика публіцистичного мовлення ставить перед дослідниками-лінгвістами такі завдання:

а) вивчення добору виражально-зображальних мовних елементів і їхні можливі трансформації в контексті публіцистичного твору (тексту);

б) вияв естетичної функції мовного матеріалу в конкретній художній системі, у його зв'язках з іншими елементами цієї системи;

в) дослідження виразових мовних засобів у мові автора та в мові героїв публікацій, розкриття жанрових особливостей мови окремих публіцистичних текстів [109, с. 21].

Для позначення масиву періодичних видань, створених спеціально для дитячої читацької аудиторії з урахуванням вікової диференціації, психофізіологічних можливостей, когнітивних потреб та особливостей сприйняття, у сучасному науковому журналістському дискурсі використовують поняття «дитяча періодика».

Як специфічна галузь творчої, публіцистичної і видавничої діяльності дитяча періодика досі залишається найменш дослідженою [19; 37; 58; 61; 76; 94; 99], хоч у сучасній соціокультурній та інформаційній ситуації вкрай потрібні якісно нові підходи до створення і функціонування дитячої преси.

За ступенем розвитку преси для дітей можна визначити рівень розвитку будь-якого суспільства, адже дитячі періодичні видання – це своєрідне дзеркало, у якому відображаються ключові етапи цивілізаційної культури, формування й функціонування демократії, а також обриси майбутнього розвитку держави. Дитяча преса найяскравіше й особливому реагує на події, що відбуваються в соціумі [58, с. 176]. Видання для найменшої читацької аудиторії стало інструментом пізнання

головних процесів суспільства та забезпечення комунікативного процесу між різними віковими категоріями. Кількість періодичних видань для дітей невпинно зростає, проте якість текстового та графічного наповнення не завжди висока. З метою розширення читацької аудиторії видавці часто поєднують різні вікові групи, які відрізняються у психологічному способі пізнання навколишньої дійсності. Друковане слово дозволяє навчити дитину працювати з графічним текстом, пізнавати навколишній світ за допомогою графічно-текстового наповнення.

Створенню наукової історії українських творів (текстів) для дітей підпорядкували свої дослідження представники кількох поколінь вітчизняних учених-філологів (Д. Білецький, Ф. Гурвич, Л. Кіліченко, В. Костюченко, П. Лещенко, І. Проценко, В. Савенко, А. Сафонова, Ю. Ступак, Ю. Ярмиш, та ін.).

У наявних студіях не ставилося (а, отже, не з'ясовувалося) питання про вплив народнопісенних джерел, народної педагогіки на розвій українських творів для дітей (окрім праць С. Єрмоленко – про поетичне слово А. Малишка, Н. Забужко – про багатоплановість слова в ліричному творі, Н. Данилюк – про розвиток семантики народнопісенного слова в українській поезії, Л. Стаєцької – про фольклорні джерела у творах Д. Павличка для дітей, Н. Токарської – про народнопоетичну мову часопису «Дзвінок», І. Складаного – про «Диво калинове» Д. Білоуса).

У сучасному українському «дитинознавстві» проблемами дитячої літератури плідно займається С. Іванюк [58]. У низці праць цього вченого розглядаються проблеми дитячої літератури, творення дитячих характерів з урахуванням адресата, особливостей його психіки, віку, сприйняття.

Увагу дослідників неодноразово привертала й українська поезія для дітей. Неповторність образів, соковити, відточену мовну палітру, несподіване авторське «дитяче» трактування подій досліджували А. Мойсієнко (дитячі поезії Д. Павличка), О. Пархоменко (поезія для

дошкільнят) К. Чернецький (демінітивні форми в українській мові), Л. Івченко, В. Федоренко (слово Олександра Олеся в світі музики), О. Довженко (роль дитячих творів у виховному процесі), С. Іванюк (значення спеціальної лексики у творах для дітей), Н. Сологуб (мова видань дитячої літератури) та ін.

Відаючи належне названим дослідникам дитячої літератури, водночас потрібно зазначити, що в їхніх працях немає висвітлення питань лінгвостилістики. До того ж, мова публіцистичних текстів, призначених для дитячого читання, не знайшла досить повного об'єктивного аналізу в працях вітчизняних мовознавців та журналістикознавців. Потребують висвітлення проблеми лінгвостилістики, зокрема один з її аспектів – стилістичний синтаксис, який не був ще предметом цілісного вивчення на матеріалі текстів української дитячої газетно-журнальної періодики, що й зумовлює **актуальність** пропонованої дипломної роботи.

Мета дослідження – здійснити комплексний функціонально-семантичний аналіз синтаксичних одиниць у мові української дитячої газетно-журнальної періодики початку ХХІ ст., простежити прагматилістичні функції та специфіку модифікації їхньої структури. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

- 1) розглянути історію виникнення та розвитку видань для дітей;
- 2) проаналізувати жанрово-тематичне наповнення дитячих періодичних видань;
- 3) проаналізувати структурно-стилістичні особливості й оновлені значеннєві навантаження найтиповіших синтаксичних одиниць мови сучасних українських дитячих журналів і газет, спричинені суб'єктивними інтенціями мовця, жанровим різновидом публікації та потребами суспільної комунікації;
- 4) окреслити нові явища у функціонуванні найуживаніших одиниць синтаксису;

5) визначити основні стилістичні функції синтаксичних одиниць у публіцистичному контексті, урахувавши динаміку мовних норм і тенденцій суспільного життя;

6) вирізнити особливості комунікативного призначення, прагматичні потенції та реалізації синтаксичних одиниць у різножанрових «дитячих» текстах;

7) схарактеризувати лінгвальні та позалінгвальні чинники, що впливають на використання синтаксичних структур у мові української дитячої преси початку ХХІ ст.

Об'єктом дослідження є прості (двоскладні й односкладні) та складні сполучникові речення, актуалізовані в мові сучасної української дитячої газетно-журнальної періодики під впливом динаміки мовних змін і суспільних процесів.

Предметом дослідження є встановлення стилістичних та комунікативно-прагматичних виявів синтаксичних одиниць у мові української дитячої преси початку ХХІ ст.

Матеріалом для дослідження слугувала картотека простих двоскладних, односкладних та простих ускладнених речень, безсполучникових, складнопідрядних і складносурядних конструкцій, що налічує близько 700 одиниць, дібраних з текстів української газетно-журнальної періодики 2018–2020 рр. («Ангелятко», «Барвінок», «Веселі картинки», «Веселі уроки», «Джміль», «Дзвіночок», «Долонька», «Казковий вечір», «Колосок», «Малятко», «Мамине сонечко від 2 до 5», «Пізнайко від 6», «Розвивайко», «Чарівна принцеса», «Юний натураліст»).

Основними методами дослідження були *описовий* і *метод спостереження*, якими послуговувалися для диференціації всіх структурно-семантичних різновидів синтаксичних одиниць. Окрім них, на різних етапах використано також методи *функціонального аналізу* (для визначення стилістичного навантаження синтаксичних одиниць), *компонентного* (для зіставлення деяких базових і похідних синтаксичних

побудов) та *трансформаційного аналізу* (для перетворення деяких синтаксичних конструкцій, що уможливило диференціацію активних та рідковживаних їхніх компонентів (сполучників, сполучних слів, відокремлених предикативних частин тощо) і за потреби – *метод кількісних підрахунків*).

Наукова новизна дипломної праці полягає в тому, що вперше в українському мовознавстві цілісно досліджено стилістику та прагматику синтаксичних одиниць у мові української дитячої газетно-журнальної періодики початку XXI ст.; схарактеризовано функціональні зміни в дитячих газетах і журналах означеного періоду та їхній вплив на стилістичні ресурси синтаксису; з'ясовано стилістичні й комунікативно-прагматичні функції найуживаніших синтаксичних одиниць у «дитячому» тексті; обґрунтовано залежність вибору й структурування синтаксичних одиниць від жанрової диференціації українських дитячих газетно-журнальних публікацій та комунікативно-прагматичних потреб.

Теоретичне значення виконаного дослідження полягає в тому, що воно подає нові відомості та узагальнення про функціонування синтаксичних одиниць у мові української дитячої періодики початку XXI ст., що збагачує граматичну стилістику. Комплексний аналіз синтаксичних одиниць сприяє поглибленню теорії синтаксису та стилістики української літературної мови, а запропонована методологія дослідження синтаксичних процесів на основі прагматичної концепції слугуватиме підґрунтям для подальших граматичних і стилістичних студій.

Практична цінність одержаних результатів та основних ідей дипломної праці полягає в тому, що вони можуть бути використані для створення нових наукових праць про розвиток мови української газетно-журнальної періодики в умовах світової динаміки, теоретичних курсів із синтаксису та стилістики української літературної мови.

Матеріали роботи прислужаться у викладанні синтаксису,

стилістики, культури мови, комунікативної лінгвістики, у читанні спецкурсів зі стилістичного синтаксису та дисциплін журналістського фаху, для написання підручників і посібників.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження апробовано в доповідях:

1. «Дитячі журнали із «власним обличчям» як феномен української періодики: традиції й новаторство» на II Регіональній студентській науково-практичній конференції «Українська дитяча література: здобутки й перспективи розвитку» (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2 квітня 2020 р.).

2. «Мова української газетно-журнальної періодики для дітей як об'єкт лінгвістичного дослідження» на II Всеукраїнській студентській заочній науковій конференції «Функціонування мовних одиниць у художньому та масмедійному дискурсах» до 185-річчя НПУ імені М. П. Драгоманова (Київ, НПУ імені М. П. Драгоманова, 2 квітня 2020 р.).

Публікації. Основні положення дипломної роботи викладені в таких одноосібних публікаціях автора:

- Марчук Т. Стилістичні фігури як засоби увиразнення мови українських дитячих журналів. *The 9 th International scientific and practical conference «Dynamics of the development of world science»* (May 13–15, 2020) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2020. С. 688–692;

- Марчук Т. Стилістичне використання простих односкладних речень у мові української дитячої періодики. *Філологічні студії* : збірник наукових праць студентів і магістрантів ФФЖ імені Михайла Стельмаха. Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. Вип. 18. С. 56–62.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літератури (112 найменувань) і використаних джерел. Повний обсяг дослідження – 83 сторінки, основного тексту – 72 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДИТЯЧОЇ ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНОЇ ПЕРІОДИКИ УКРАЇНИ

1.1 Видання для дітей: історія вивчення проблеми

У формуванні світогляду покоління, яке зростає, важливу роль відіграють сім'я як соціальний інститут та медіа. У масиві засобів масової інформації (ЗМІ) важливе місце посідає преса. Кількість періодичних видань для дітей невідмінно зростає. Дитяча періодика допомагає дітям долучатися до духовного та інтелектуального потенціалу суспільства, є важливим каналом передання інформації від старшого покоління до молодшого і водночас засобом комунікації, який дозволяє дітям спілкуватися між собою.

Дитяче видання має виконувати передусім пізнавальну функцію: давати дитині важливі знання про навколишній світ, про природу, про все, що її цікавить, відповідати на її питання, а не привчати чинити так, а не інакше, бо так повинно бути, так прийнятно, так роблять усі [76, с. 144].

Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодшого покоління, нерідко перетворюючись на основний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. До цього додаються вседозволеність інформаційного ринку, засилля низькопробної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, що спричинює зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів [34, с. 88]. Саме тому дитяча періодика потребує глибокого всебічного дослідження.

Дослідниця Н. Кіт комплексно аналізує дитячі видання, висвітлює питання класифікації, особливостей адресата, проблеми редакторської і видавничої підготовки [61]. Вона запропонувала термін «дитяча періодика» для позначення «масиву періодичних видань, створених спеціально для дитячої читацької аудиторії, з урахуванням психофізичних можливостей, вікових потреб та особливостей сприйняття» [68, с. 62]. Цим визначенням

користуються науковці і сьогодні.

На початку ХХІ ст. з'явилися наукові дослідження, автори яких дали коротку характеристику й кільком галицьким дитячим часописам: М. Романюк, М. Галушко, О. Дроздовська [76; 94]. Становлення української періодики для дітей на прикладі журналу «Дзвінок» (1890–1914 рр.) характеризує В. Передирій [76]. Видавниче життя і популярність часопису «Світ дитини» та однойменного видавництва, їхню роль у національному відродженні України досліджує Т. Давидченко [34].

Небагату джерельну базу становлять праці дослідників радянського періоду, які розглядали українську дитячу періодику погляду ідеологічного впливу, комуністичного виховання та агітації серед дітей різних вікових груп.

У. Лешко досліджує видання кінця ХІХ – початку ХХ ст. У статті «Відродження «Дзвіночка» – журналу українських дітей» [76] вона подає історію становлення та розвитку видання, глибокий аналіз його структурно-тематичного наповнення.

Науковець О. Довженко досліджує низку періодичних видань стосовно національно-патріотичного та естетичного виховання [37] і вважає, що дитяче видання має виконувати передусім пізнавальну функцію.

О. Кочегарова найбільше уваги приділяє дослідженню дитячих журналів для дошкільнят. Вона аналізує мову видання, ефективність сприйняття друкованого тексту дитиною у різному віці, психологічні особливості аудиторії, жанрове наповнення. Дослідниця сформулювала основні вимоги до видання для дошкільників: 1) візуально-сміслова єдність всіх зорovo сприйнятих компонентів видання, яка передбачає конструктивну взаємодію (взаємодоповнення та взаємопосилення) їхніх зображальних можливостей; 2) складний ритм, що досягається застосуванням контрастів, зміщень, акумулюючи переваги симетричного й асиметричного видів ритму; 3) змішана композиційна система видання, яка поєднує ознаки класичної (симетрично-врівноваженої) та сучасної (асиметрично-контрастної)

композиції; 4) візуальна акцентуалізація на найголовнішому (в ілюстрації, на розвороті тощо); 5) «маніфестаційний» та «інтригувальний» характер обкладинки, виконаної у традиційній стилістиці цього періодичного видання; б) постійне місце розташування та однотипне оформлення повторюваних із номера в номер основних рубрик журналу; 7) досить широкий (трохи вужчий від квадрата) або фігурний формат; 8) для дітей, котрі вже читають журнал самостійно, набір тексту читабельним для цієї вікової категорії шрифтом в одну колонку із середньою довжиною набору рядка; 9) однакове шрифтове вирішення однотипних текстових блоків; 10) психологічна обґрунтованість шрифтової системи (що молодший читач, то вона простіша); 11) оригінальність матеріально-конструктивного втілення [68, с. 63–64].

Т. Давидченко здійснила дослідження потреб та запитів дитячої аудиторії різних вікових категорій, соціального статусу, окреслила особливості висвітлення цих тем на сторінках журналів. Дослідниця дійшла висновку, що кожна група дитячої періодики не містить повного переліку тем, які турбують покоління, що зростає, тому діти звертаються до інших джерел інформації. У різному віці дитина має неоднакові зацікавлення, у неї виникають питання, відповіді на які мають давати видання, розраховані, власне, на її вікову категорію. Проте на ринку друкованих видань для дітей таких ЗМІ мало, тому дослідник робить висновок, що комунікація між аудиторією та редакцією відсутня [34, с. 88].

Український журнал чи газета для дошкільнят – це, по-перше, періодичне видання для української дитини, визначальними рисами у психологічному портреті котрої є національно-детерміновані інтровертованість та ірраціональність із їхніми похідними – індивідуалізмом, емоційністю, рефлексивною настановою до сприйняття світу тощо; по-друге, періодичне видання для української дитини дошкільного віку, яке характеризується конкретністю, реалістичністю та центризмом мислення, величезною допитливістю у пізнанні світу, анімізмом уяви, нестійкою увагою, мимовільною та досить нетривкою пам'яттю, специфічним відчуттям

мови та стрімким розвитком мовлення, оптимістичним світосприйняттям та деякими іншими властивостями дитячої психіки, що на різних етапах дошкільного розвитку дитини – у 3, 4, 5 і 6 років – мають свої особливості [34, с. 87].

Відповідно до класифікації українського стандарту, видання для дітей поділяються на чотири групи, залежно від вікової категорії читачів: перша група – видання для дітей віком до 5 років; друга – видання для дітей віком від 6 до 10 років; третя – видання для дітей віком від 11 до 14 років; четверта група – видання для дітей віком від 15 до 18 років [34, с. 89].

Т. Давидченко виділяє п'ять видів газет і журналів для дітей за цільовим призначенням:

- пізнавальні видання («Пізнайко», «Професор Крейд», «Умійко», «Малятко», «Стежка», «Велика дитяча газета»);

- енциклопедичні («Бібліотека журналу «Дивосвіт – казки, легенди, міфи»);

- розважальні журнали (представлені двома основними типами: 1) журнали/газети кросвордів: «Клякса», «Призові дитячі сканворди», «Хатинка сканвордів»; 2) журнали та газети коміксів: «Комікс: Marvel: команда», «Комікс: фантастична четвірка»);

- навчальна періодика («Роснауко» (для дітей віком 4-8 років, що вивчають англійську мову), «Абетка», «Абетка в картинках», «Букварик», «Буковинки-веселинки», «Веселі уроки», «Граємо в англійську», «Математика в картинках»);

- культурологічні видання (виділяють літературно-художні видання, зокрема «Яблунька», «Джміль», «Соняшник», «Котя», «Чарівна казка»;

- літературномистецькі видання («Веселочка»);

- науково-популярна періодика («Юний натураліст», «Юний моделіст-конструктор», «Юний технік України») [34, с. 88–91].

Дослідниця Н. Сологуб визначила чотири типи видань за віковими особливостями дитячої аудиторії та своєрідністю роботи з кожною віковою

групою: для дошкільнят; для молодших школярів; для підлітків, або середнього шкільного віку; для старшокласників, або старшого шкільного віку [98, с. 63–64].

Відповідно до цієї типології О. Кочегарова класифікує сучасну українську дитячу періодику. Найбільший вибір мають I і II вікові категорії читачів: для дошкільнят – «Ангелятко», «Мамине сонечко», «Пізнайко від 2 до 6»; для молодшого шкільного віку – «Пізнайко від 6», «Крилаті», «Веселі картинки» (гумористичні комікси), «Професор Крейд», «Джміль»; для молодшого і середнього шкільного віку – «Барбі», «Барвінок», «Війні та його друзі», «Чарівна принцеса», а інтересів підлітків і юнаків торкаються у виданнях «Однокласник», «12+», «Пригоди»; на четверту вікову категорію зорієнтований журнал «Країна знань» тощо.

Стосовно дошкільнят можна виділити ті видання, які справді створені для дітей від 2 до 5 років, урахують особливості розвитку і читацькі потреби: «Пізнайко від 2 до 6», «Мамине сонечко». Спостерігається тенденція до охоплення кількох вікових груп (наприклад, «Стежка» – для дошкільнят і молодшого шкільного віку, «Барвінок», «Світ дитини» – для молодшого і середнього шкільного віку, «Вінні та його друзі» також для молодшого і середнього шкільного віку і под. Таке розширення читацької аудиторії видається невиправданим, вважає дослідниця, бо рівень розвитку, пізнавальні потреби і можливості читачів у 3–4 роки суттєво різняться порівняно з восьмирічними [68, с. 64].

1.2 Становлення і розвиток української газетно-журнальної дитячої періодици

Початки української дитячої журналістики сягають 1890 року, коли почав виходити львівський часопис «Дзвінок» – ілюстрований двотижневик для дітей і молоді. Ідея видання належить відомому українському етнографу і фольклористу, публіцисту, педагогу, культурно-освітньому та громадському діячу Володимирі Шухевичу. З 1892 р. часопис випускався як орган

Руського Педагогічного Товариства, виходив двічі на місяць у друкарні Наукового Товариства ім. Т. Шевченка обсягом вісім друкованих аркушів із чорно-білими ілюстраціями. З 1907 р. він мав «Додаток для малих читачів» [94, с. 41].

Визнання і популярність серед дитячої аудиторії видання здобуло завдяки змістовності випусків, розмаїтості жанрів, доступності форми викладу матеріалу, естетичному оформленню. На сторінках «Дзвінка» були опубліковані твори Леоніда Глібова, Бориса Грінченка, Михайла Коцюбинського, Олени Пчілки, Лесі Українки, Івана Франка та інших письменників.

Аналізуючи дитячі часописи Західної України, варто назвати «Дзвіночок» – ілюстрований місячник масового поширення, що виходив у Львові у 1931–1939 рр. і був зорієнтований на для дітей села. У 1937–1939 рр. він випускав бібліотеку для молоді «Ранок».

Першим власне українським дитячим журналом на землях у складі Російської імперії став часопис «Молода Україна» (1906–1912), який випускався як додаток до громадського і літературно-наукового періодичного видання «Рідний край». Не випадково засновницею і редактором-видавцем «Молодої України» була визначна українська письменниця, етнограф, фольклорист, громадська діячка Олена Пчілка. Її перу належать численні твори дитячої літератури – поезії, казки, оповідання, низка п'єс, переклади та адаптації для дітей українською творів російської, польської, західноєвропейської класичної літератури (Йоганна Вольфганга Гете, Генріха Гейне, Віктора Гюго, Олександра Пушкіна та ін.), опрацювання українського дитячого фольклору.

«Молода Україна» друкувала твори Тараса Шевченка, Лесі Українки, Максима Рильського, Степана Васильченка, Степана Руданського, Христини Алчевської тощо, багато перекладів іншомовної літератури для дітей (Михайла Лермонтова, Миколи Гоголя, Льва Толстого, Джонатана Свіфта, Чарльза Діккенса, Оскара Уайльда та ін.). Крім того, маленького читача

могли зацікавити українські народні казки, дитячі пісеньки, ігри, колисанки, загадки, прислів'я, скоромовки, колядки і щедрівки, а також візерунки для вишивання.

На сьогодні в Україні є чимало періодичних видань для дітей. Вони різняться не лише за змістом, художнім оздобленням, навчально-виховною метою, але й за віковим призначенням. Є журнали для малюків, дошкільнят, молодших школярів і підлітків. Зокрема, юний читач може насолоджуватися переглядом таких українських дитячих журналів, як «Барвінок», «Весела перерва», «Джміль», «Дзвіночок», «Дивосвіт», «Малятко», «Пізнайко», «Добрик крокує по планеті», «Загадкова скарбничка», «Клас!», «Класики», «Класні ігри», «Колосок», «Однокласник», «Розмалюйко», «Світ дитини», «Словознайка», «Соняшник», «Стежка», «Тачки», «Фіксики», «Чарівна принцеса», «Яблунька», «Чомусик», газет «Журавлик», «Задавака», «Казковий вечір» та ін.

Найбільш відомий усеукраїнський журнал для молодших школярів «*Барвінок*», заснований у 1928 році, видається українською мовою. Головний редактор журналу понад 30 років – В. Воронович. Видання містить 24 сторінки і складається з таких рубрик : «Хто? Де? Коли? Чому? Навіщо? Скільки?», «Ми любимо читати», «Наш скарб – рідна мова», «Який Я?», «Барвінкова аптека», «Банк усіляких цікавинок», «Гостинці з далеких країв» та ін.

Рубрика «Хто? Де? Коли? Чому? Як? Навіщо? Скільки?» відповідає на будь-які запитання своїх допитливих читачів, розширює уявлення дітей про світ та все що в ньому відбувається. Матеріалами рубрики «Ми любимо читати» можуть скористатися не лише батьки, а й вчителі у педагогічній діяльності, адже тут щомісячно друкуються художні твори українських і зарубіжних письменників, які вивчаються за шкільною програмою, а також є чимало іншого пізнавального матеріалу. Привертають увагу повісті-казки В. Нестайка, твори М. Вінграновського, А. Алатона, В. та Н. Лапікур. Сторінка «Наш скарб – рідна мова», зрозуміло, містить матеріали про рідну

мову, її етимологію, а також завдання для кращого її засвоєння. Рубрика «Який Я?» складається з психологічних тестів, які допомагають дітям зрозуміти самих себе. Легенди І. Просяника під рубрикою «Барвінкова аптека» розповідають про лікарські рослини і народні рецепти ліків з них. А «Банк усіляких цікавинок» збагачує знаннями своїх читачів про різні дива світу. Стане у пригоді така інформація і вчителю на уроках природознавства. Рубрика «Гостинці з далеких країв» містить народні казки та кращі твори зарубіжних письменників, зокрема, Ф. Зальтена, О. Уайльда та ін.

На жаль, у червні 2019 р. журнал «Барвінок» анонсував припинення роботи через відсутність державних дотацій.

Дитячий журнал «Джміль» (дітям про живопис, музику і літературу) є додатком до журналу Міністерства освіти і науки України «Дошкільне виховання». Адресований він дітям від 5 до 10 років, їхнім батькам і педагогам. Видання друкується з 1996 року і має 31 сторінку. Головний редактор – М. Андрусич.

У рубриці «Літературна студія» цього журналу переслідується мета допомагати хлопчикам і дівчаткам краще відчувати слово, зрозуміти його виражальні можливості, знайомити їх із художніми прийомами, навчати краще бачити, відчувати навколишнє, а отже, й точніше, яскравіше передавати свої враження, думки, почуття у власних творах. У «Художній студії» подаються конспекти занять із образотворчого мистецтва. У ній діти вчать бути Чарівниками і творити різні дива за допомогою акварельних та гуашевих фарб, кольорового паперу, фломастерів та природного матеріалу. Сторінка «Поліглот» знайомить із хлопчиком на ім'я Поліглот. Він знає багато мов, зокрема англійську, і хоче навчати дітей читати і розмовляти англійською мовою. Рубрика «Ігротека» містить пізнавальні та навчальні ігри, завдання на розвиток мовлення, логічного мислення, а також ігри для організації дитячого дозвілля. У школі шляхетності діти навчаються зрозуміти, що – погано, а що – добре, як потрібно поводитись у суспільстві; виховуються добрими, чесними, порядними людьми. Рубрика «Дитячий

альбом» знайомить із творчістю читачів журналу «Джміль» та спонукає до написання власних творів. Сторінка «Майстерня» вчить юних майстрів працювати з папером і картоном, нитками, деревом, листям та іншим нетрадиційним матеріалом. Студія декоративного мистецтва знайомить читачів із секретами петриківського розпису. Особливо корисна для педагогів і вихователів рубрика «Святковий день», яка містить сценарії свят на різні теми. У «Танцювальній студії» діти знайомляться з основами бального танцю, вчать виробляти відчуття ритму.

Український літературно-мистецький журнал для дітей молодшого шкільного віку «Дзвіночок» заснований у січні 1931 року і відновлений у січні 1993 року. Головний редактор – Л. Пилип'юк-Диркавець. Головна мета журналу – відродити високі духовні традиції українського народу, сприяти вихованню молодого покоління в душі любові до всього рідного, українського [77, с. 142].

«Дзвіночок» має декілька рубрик. За допомогою «Дзвіночкової пошти» редакція спілкується зі своїми шанувальниками-читачами. Це сприяє кращому вивченню літературних потреб та смаків дітей, їхнього ставлення до журналу. Рубрика «Наші народні обряди, звичаї, традиції» знайомить читачів з українською культурою, традиціями, побутом, моральними цінностями народу. Для тих, хто цікавиться веденням господарства, українськими стравами, варто стежити за рубрикою «Корисно знати». Журнал уміщує і такі сторінки, як «Народний календар» та «Свій розум май, а людей питай», у яких подані народні свята, спостереження, прислів'я та приказки.

Народознавчий журнал «Дивосвіт» виходить з 1994 року, містить 18 сторінок. У ньому друкуються казки, міфи, легенди народів світу. Серед них є українські, російські, англійські, болгарські, єврейські, німецькі, кабардинські, монгольські, грузинські та ін. Крім того, у журналі є багато й інших цікавих рубрик. В одній з них – «Із оповідей-версій» – подаються різні бувальщини. «Книжкова полицка Всезнайка» знайомить читачів з літературними новинками, цікавими фактами з життя знаменитих

літературних діячів. Рубрика «На розмові з мудрим» містить цитати з висловлень великих поетів, письменників. Найбільш пізнавальною є рубрика «Дивосвіт» навколо світу». З неї школярі можуть дізнатися про різні країни нашої земної кулі, а також познайомитися з літературними творами цих країн. Сторінка «Ти – серед людей, у товаристві» знайомить з правилами етикету, моралі, спілкування, сприяє підвищенню загальної культури.

Журнал «Народний календар» містить народну мудрість: спостереження, прикмети щодо сезонних змін у природі та ін.

Щомісячний журнал «*Малятко*» заснований у 1960 році в Києві. Головний редактор – А. Григорук. У ньому небагато рубрик, але вони досить корисні. Рубрика «Чи знаєш ти?» знайомить дітей із цікавими подіями, які відбулися і відбуваються в світі, допомагає зрозуміти суть природних явищ. «Маляткова бібліотека» містить книжку-саморобку майже у кожному номері, що допомагає поповнити домашню бібліотеку читача цікавими творами, закріпити навички роботи з папером, ножицями, клеєм. Рубрика «Прочитай сам» може бути корисною не лише батькам, а й вихователям, учителям, адже вина вміщує цікаві ілюстровані оповідання на різні теми. У ній є і картинки-загадки, картинки-завдання, подаються різні ситуації, які мають розв'язувати діти, пропонуються вправи з розвитку мовлення. Дошкільнята люблять загадки, лічилки, скоромовки. Це теж редакція урахує. Популярністю користується вкладка «Саморобка», яка навчає дітей самостійно конструювати, виробляти трудові навички.

Ігровий журнал «*Пізнайко*» видається з 1996 року. Журнал розрахований на дітей 4–8 років. Головний редактор – І. Юхниця. У журналі п'ять цікавих рубрик. Для батьків, які хочуть навчити своїх малюків самостійно читати і рахувати, особливо корисними будуть рубрики «Моя найперша абетка» та «Математичний калейдоскоп». У них оригінально, просто, яскраво подано матеріали, завдання для дітей. Вихователю та учителю початкових класів корисно буде переглянути рубрику «Пізнайкова мозаїка». Вона містить цікаві завдання для розвитку в дітей мислення,

пам'яті, уваги, математичних уявлень, кмітливості [34, с. 88].

До основного авторського складу входять такі сучасні письменники, як О. Муранова, Т. Коломієць, Л. Мовчун, Н. Вернигора, В. Бондаренко, Р. Скачко, В. Живолуб, В. Нестайко.

У сучасному світі дитяча періодика, справді, здатна замінити дитячі енциклопедії, задачники, розмальовки, адже багато журналів особливу увагу звертають саме на розвиток інтелекту школяра, його творчих здібностей [68, с. 62].

Якщо дорослий, сформований індивід при виборі друкованого ЗМІ користується виключно тематичним наповненням видання, то дитина звертає увагу на графічне оформлення. Журнал для неї стає не просто джерелом отримання інформації, а провідником у навколишню дійсність, на різнокольорових сторінках якого можна знайти відповіді на дорослі теми. Що більша кольорова гамма та химерніші герої, то більше цікавості дитина проявляє до часопису. Особливого значення набувають знайомі герої, які допомагають дитині мандрувати в друкованому світі. Найбільше довіри викликають знайомі образи, які асоціюються зі спокоєм та рівновагою, дружніми відчуттями.

В умовах швидкоплинного технічного розвитку такими є герої мультфільмів та фільмів, які стають для покоління, яке зростає, справжніми кумирами. Дитина на підсвідомому рівні довіряє їм, але не має достатніх знань, аби самостійно аналізувати дії свого улюбленого персонажа. Звідси виникає хибне уявлення про його позитивність. На цій основі видавці дитячих журналів розважального характеру будують власну діяльність. Кількість дитячої періодики поповнюють журнали, на обкладинці яких зображуються діснеївські герої, улюблені кіноперсонажі. Такі видання втрачають головну функцію спеціалізованої періодики – виховну. Журнал перетворюється на знаряддя отримання прибутку.

Графічне оформлення дитячого журналу відіграє одну із найважливіших ролей у виборі дитиною видання. Тому, зважаючи на наявні

типології, варто ввести до наукового обігу поділ періодики на дві групи: журнали, що мають «власне обличчя»; журнали, що використовують уже відомий образ.

Журнали, що мають «власне обличчя», створюють власну індивідуальну концепцію видання: оформлення назви, обкладинки, є гід по журналу, який допомагає маленькому читачеві орієнтуватися у змісті видання. Такий журнал вирізняється з-поміж інших своєю оригінальністю.

Журнали, що використовують відомий образ, апелюють до вже наявних персонажів, наприклад, мультиплікаційних або кіногероїв. У графічному оформленні можна знайти багато спільного із прототипом: назва видання дублює назву фільму або мультфільму, торгової марки (наприклад, журнал «Barbie»). На обкладинці обов'язково є улюблені персонажі.

Видавці навмисне для обкладинки використовують дорогий глянцеви́й папір, який допомагає виділити журнал з-поміж інших.

Власні спостереження за поведінкою дитячої аудиторії в бібліотеці підтверджують цю тезу. З-поміж двох стендів з періодикою діти частіше розглядають той, де бачать улюблених персонажів. Менше уваги приділяють часописам, на обкладинці яких зображено маловідомі герої або картини життєвих реалій.

1.2.1 Жанрова специфіка журналів із «власним обличчям»

Дитяче світосприйняття та психологічні особливості свідомості вимагають від засновників і видавців періодики неординарних рішень та навіть експериментів в оформленні журналу. Пердусім їм потрібно створити такий образ видання, який би одразу привертав увагу, зацікавлював не лише потенційного читача, а й батьків, які, власне, купуватимуть або виписуватимуть часопис. Основними критеріями відбору є сформований імідж видання та його зовнішній вигляд. Але не варто забувати й про те, що дитина також має право голосу: якщо журнал їй не цікавий, вона не буде витрачати на нього свій час. Тому видавці створюють таке графічне

оформлення, яке дозволяє зробити дитячий журнал упізнаваним з-поміж решти.

На сучасному мас-медійному ринку досить багато дитячих видань, які мають власне «обличчя». Серед них: «Малятко», «Ангелятко», «Мамине сонечко від 2 до 5», «Смайлик», «Веселі картинки» та ін. Найбільш популярним та читабельним є журнал «Малятко», який справді є феноменом української періодики для дітей і слугував неодноразово об'єктом дослідження.

«**Малятко**» – щомісячний журнал для дітей, що почав виходити із січня 1960 р. у Києві. Засновник і видавець – колективне підприємство «Редакція журналу «Малятко».

Жанрова палітра представлена літературно-художніми, художньо-публіцистичними та інформаційними жанрами.

Основним літературно-художнім жанром є казка, оскільки стильові можливості тексту дозволяють розкрити суть соціальних процесів та явищ, міжособистісних стосунків, побудови суспільства у зрозумілій для дитини формі. Журнал регулярно друкує народні й авторські казки вітчизняних та зарубіжних авторів. Серед них чільне місце займають фантастично-чародійні та казки про тварин, рідше трапляються соціально-побутові. Вони допомагають дитині пізнати навколишню дійсність, закладають систему моральних та етичних цінностей, визначають основні чинники існування суспільства:

- виконують виховну функцію: «Як собака собі друга шукав» (Малятко. – 2019. – № 4. – С. 6–7);

- навчають турбуватися про тварин: «Зайчик та жабка» (Малятко. – 2018. – № 6. – С. 13–14), «З чого пішла дружба між псом і котом» (Малятко. – 2019. – № 9. – С. 16–17), «Осіння пригода мурахи Мартина» (Малятко. – 2018. – № 10. – С. 16);

- розкривають проблеми толерантного ставлення до друзів та людей старшого віку: «Летюче дерево» – любов до рідного краю (Малятко. – 2019.

– № 8. – С. 2–3); «Ріпка» (Малятко. – 2020. – № 3. – С. 14);

- розвивають риси працелюбності, поваги до людської праці: «Лисиччук-першокласник» (Малятко. – 2019. – № 2. – С. 4);

- виконують пізнавальну функцію: «Їжак і сонце» (Малятко. – 2020. – № 4. – С. 8–9) – розповідає дітям про те, чому є лише одне світило – Сонце та чому в їжака є голки; «Синя казка» (Малятко. – 2019. – № 10. – С. 8–9) – розкриває сутність поняття «мрія» тощо.

Оригінальним явищем є віршовані казки, легкі для сприймання та розуміння. Так, у лютневому номері читачі мали можливість познайомитися із хлопчиком, який заблукав: «Лісом йшов малий хлопчина, й прикра трапилась причина: заблуdivся він...» («Про хлопчика та янгола». – Малятко. – 2020. – № 2. – С. 2–3). У скрутну хвилину головний герой звернувся за допомогою до небесних сил: *«Хлопчик дзвону уклонився, тричі він перекрився та з-за листя, з-за гілляччя раптом Янгола побачив»*. Казка дбає про розвиток християнського начала у читачів, орієнтована не лише на пояснення потойбічних явищ, але й емоційних реакцій у стресовій ситуації.

Журнал «Малятко» регулярно друкує соціально-побутові оповідання відомих українських письменників: Є. Гуцала, О. Буцень, Г. Кирпа, які покликані розкрити суть сімейних традицій та звичаїв, родинних зв'язків, необхідність розвитку історичної пам'яті. Вони допомагають маленьким читачам пізнати навколишню дійсність з описаних подій. Головні герої таких оповідань – діти.

Оповідання «Ласощі для білки» розповідає про хлопчика Василька, який взимку годує білку (Малятко. – 2019. – № 2. – С. 8–9). Воно виконує виховну функцію, оскільки навчає маленького читача любові до тварин.

Розвивати спостережливість за навколишнім світом закликає оповідання «Наше відкриття» (Малятко. – 2018. – № 3. – С. 6–7). Воно розповідає про двох друзів, які досліджували середовище існування мурах. Діти дійшли висновку, що усі живі організми заслуговують на захист та обережне ставлення з боку людини.

Про користь здорового способу життя розповідає оповідання «Ану, який з тебе козак?» (Малятко. – 2019. – № 5. – С. 4–5). Головний герой хлопчик Славко, дізнається від свого батька про козаків, які займалися загартовуванням, тому були сильними та здоровими. Також у творі порушена тема історичного минулого, адже автор апелює до прізвищ Сагайдачного та Дорошенка.

Поетичні твори представлені віршами про природу, міжособистісні стосунки, любов до рідного краю, толерантне ставлення до батьків та людей старшого віку.

Ліричний рід представлено авторськими піснями з текстом і нотами, які регулярно друкуються на сторінках часопису. Вони урізноманітнюють наповнення, сприяють естетичному вихованню.

Художньо-публіцистичні жанри представлено художньо-зображальними нарисами краєзнавчої тематики. Читачі мають можливість ознайомитися на сторінках видання із містами та містечками України, дізнатися про визначні місця та відомі особистості. Цьому жанру відводиться окрема рубрика «Стежинами рідного краю». Нарис доповнюють яскраві фотоілюстрації, герби та світлини читачів. Наприкінці матеріалу містяться відомості про автора: «З Малятком мандрувала ... Художнє оформлення ...». Рубрика покликана виховувати справжнього патріота, показати багатство рідного краю, також у лаконічній формі розповісти дитині про різні адміністративно-територіальні одиниці.

Аудиторію журналу становлять діти дошкільного та молодшого шкільного віку. Журнальні матеріали розраховані як на самостійне опрацювання дитиною, так і на опрацювання з допомогою дорослих. Це перший українськомовний дитячий журнал, що почав виходити у радянський період і безперервно функціонує й донині.

Головними провідниками по сторінках журналу Малятко є Калинка та Песик Гавчик. На перших сторінках традиційно розміщуються рубрики «Із скарбниці української поезії», «Калинчине віконце» та «Стежками рідного

краю».

Рубрика «Із скарбниці української поезії» знайомить маленьких читачів із поетичним доробком українських письменників, який стосується певних визначних дат або подій. Вірші – це короткі поетичні твори, які дитина може легко запам'ятати. Наприклад, вірш Тараса Шевченка розповідає дітям про весну: *Весна. Садочки зацвіли,/ Неначе полотном укриті./ Росою Божою умиті,/ Біліють. Весело землі* (Малятко. – 2020. – № 3. – С. 2).

Рубрика «Калинчине віконце» має власного гіда, який постійно звертається до читачів. Це дівчинка Калинка. У лівому верхньому куті розміщується її намальований портрет у вишитій сорочці та з віночком на голові. У зверненні Калинки можуть міститися або розповіді про місяці, або прохання чи завдання. Так, у червневому номері діти можуть дізнатися про один із літніх місяців: *Прийшло любе літечко зі своїм первістком – місяцем червнем. Колись в Україні його ще називали і світозар, і різноцвітть, і сінокісник... У червні найдовші дні та найкоротші ночі. Все оцій порі росте, цвіте, буяє. У гніздах стають на крило пташенятка, а з нір та лігвищ роблять перші кроки в самостійне життя звірята. А ще місяць червень турботливо наготував нам солодких почастунків: запашних суниць-полуниць, солодких черешень, малини. Ласуйте на здоров'я та снаги набирайтеся!* (Малятко. – 2019. – № 6. – С. 2).

Містяться також звертання до аудиторії про допомогу братам нашим меншим: *Дорогі друзі! Нагадую вам, щоб цієї щедрої осінньої пори ви подбали про запаси насіння для птахів, які залишаються на зимівлю у нашому краї. Вам – солодкі дині, соковиті кавуни, духмяні яблука, груші, а пташкам на зиму – зернятка з них. Калинка»* (Малятко. – 2019. – № 10. – С. 3). Ще Калинка пропонує дітям безліч різнотематичних віршів, загадок, кросвордів та завдань. Вони покликані розвивати творчі здібності, логічне мислення та розширювати знання про навколишній світ.

На прикінцевих сторінках традиційно розміщуються рубрики

«Дзвіночок», «З днем народження!». «Дзвіночок» містить завдання на математичні дії, логічне мислення, кросворди, загадки, скоромовки. У рубриці «З днем народження!» щомісяця друкують фото іменників.

Журнал «Малятко» – феномен української дитячої періодики. Часопис дбає про всебічний розвиток читачів, виховує їх у дусі толерантності, патріотичності, любові до рідного краю. Видання зважає на потреби аудиторії, ураховує специфіку вікової групи.

«Ангелятко» – розвивально-пізнавальний журнал для дошкільнят, який з вересня 2006 року видає ТЗОВ «Країна ангелят» (м. Львів) українською мовою. Девіз – «Пізнаємо світ». Визнаний кращим дитячим виданням України у 2008 та 2010 рр.

Жанрова палітра представлена жанрами релігійних текстів та літературно-художніми: казками, оповіданнями, легендами, піснями, віршами.

Тексти релігійних жанрів пов'язані зі Святим Писанням, мають кілька різновидів: окремі історії зі Старого Завіту і тлумачення Євангелій (розповідь про земне життя Ісуса Христа, численні притчі). На сторінках часопису вони отримують сучасну інтерпретацію, максимально наближаються до уявлень читача. Автори часопису дбають про духовний розвиток маленьких читачів, у простій доступній формі пояснюють складні Біблійні мотиви. До прикладу, у тексті «Праведний Авраам» розповідається про чоловіка Авраама та його дружину Сару: *Жив собі добрий чоловік Авраам. Він любив Бога, тому Бог часто розмовляв з ним. Господь пообіцяв Авраамові, що його нащадки стануть великим народом* (Ангелятко. – 2019. – № 3. – С. 4). Одного разу до нього завітали три ангели та принесли радісну новину: *Вони сказали Аврааму, що незабаром у нього народиться син Ісаак. Авраам почувався дуже щасливим... Минув рік, і Сара народила сина Ісаака. Бог виконав свою обіцянку* (Ангелятко. – 2019. – № 3. – С. 5).

Чільне місце на сторінках видання посідають соціально-побутові казки та казки про тварин. Вони виконують виховну, просвітницьку

(навчають маленьких читачів любові до рідного краю, поваги до людей старшого віку, морально-етичним нормам) та пізнавальну функції.

Казка «Агенція добрих ведмежих послуг» пояснює приказку «ведмежа послуга» на прикладі поведінки Ведмедя, який «добрими» справами завдав лісовим звірам багато клопотів: *Перше ніж робити комусь добру послугу, треба подумати, чи потрібне комусь те добро непрошене, чи не зашкодить* (Ангелятко. – 2018. – № 2. – С. 7).

Легенди на сторінках часопису знайомлять читачів з героїчним минулим нашого народу. Наприклад, у вересневому номері розповідається про Кирила Кожум'яку: *Кожум'якою його назвали тому, що він м'яв голими руками тверду кожу (тобто звірину шкуру) доти, доки не стане м'якою, щоб гарні чоботи чи пояси з неї пошити. І мав він таку силу, що дванадцять шкур разом навпіл міг розірвати* (Ангелятко. – 2019. – № 9. – С. 2). Його фантастична сила допомогла Києву, коли напали кочівники: Кирило виступив проти ворожого богатиря і переміг. Легенда вчить любові до рідного краю та бути сміливими.

Гідами по журналу є сім ангелят: Мудрагелик, Шустрик, Чомулька, Говірко, Контрабасик, Акварелька, Домісолько. Вони виступають у ролі міні-авторів, є самостійними героями різножанрових текстів – для кожного ангелятка виділена окрема рубрика, у межах якої вони і спілкуються з читачами.

Журнал містить рубрику «Ангеляткова школа для батьків», у якій подаються поради психологів щодо виховного процесу, налагодження належної психологічної атмосфери у родині, методики та прийоми перевірки самовизначення дитиною себе у родині. Ці тематичні сторінки подаються у чорно-білому форматі, щоб не привертати уваги маленьких читачів.

Тематична шпальта «Святе Письмо» знайомить читачів із церковними канонами, лексикою, традиціями та історією християнських свят. У часописі вміщуються також саморобки та різноманітні завдання на розвиток

мислення, мовлення та уваги. Майже у кожному номері є добірка віршів, дитяча пісенька з нотами.

Журнал «Ангелятко» – видання, яке дбає про патріотичне виховання та різнобічний розвиток читачів, знайомить їх із власними правами та обов'язками, розповідає про свята, які відзначають християни, подає пояснення церковної лексики. Virізняється незвичним форматом, графічним оформленням та оригінальністю рубрик, наповнення яких цілком відповідає віку читацької аудиторії.

«Мамине сонечко від 2 до 5» – щомісячний українськомовний дитячий журнал, який видає ТОВ «Видавництво «Мамине сонечко», засновник – Вадим Дорошенко. Девіз: «Любіть Україну і мову нашу солов'їну».

Жанрова палітра представлена літературно-художніми жанрами. У виданні регулярно друкуються літературні казки про тварин та фантастично-чародійні. Вони покликані навчати та виховувати у читачів морально-етичні, патріотичні й духовні якості. Зокрема, у квітневому номері вміщено казку «Неслухняна черепашка» (Мамине сонечко. – 2018. – № 7. – С. 18–21), у якій розповідається про Капу. Вона залишилася сама вдома, не послухала маму, пішла гуляти та заблукала. Повернутися додому їй допомогли качечка та лелека лише після того, як вона визнала свою помилку та пообіцяла бути слухняною: – *Мені соромно, дядечко лелеко, – тихенько промовила черепашка. – Та я не послухалася матусі і відійшла далеко від дому, от і загубилася. Ви мене допоможете? / – Можливо. А ти зможеш мені пообіцяти завжди слухати матусю?/ – Обіцяю, обіцяю, – радісно сказала черепашка* (Мамине сонечко від 2 до 5. – 2018. – № 7. – С. 20–21). Казка покликана виховати у дітей повагу до батьків та їхніх настанов.

Поетичні твори на сторінках журналу представлені віршами про природу, тваринний та рослинний світ, міжособистісні стосунки. Вони вирізняються легкістю форми та простотою побудови, що сприяє кращому

розумінню дошкільника.

Видання має завдання для розвитку дрібної моторики рук, уваги, мовлення та мислення, підготовки до читання та письма. Обов'язково є сторінка для батьків, де подаються поради щодо виховання дітей, їхню психологію та популярні розвивальні методики (виконання творчих завдань, різноманітних розвивальних ігор). У кожному номері є творча сторінка, де читачі разом зі своїми батьками можуть зробити картину на стіну, листівку для бабусі або рамку для світлин. Журнал містить яскраві ілюстрації, чіткі та зрозумілі завдання.

Журнал «Мамине сонечко від 2 до 5» – видання, яке має на меті виховання різнобічно розвиненої та сформованої особистості, готує маленького читача до школи, знайомить з навколишньою дійсністю, дбає про розвиток творчих здібностей, мислення та мовлення. Розрахований для усієї сім'ї. Концепцію видання розроблено для дошкільника, що покращує сприйняття інформації дітьми цієї вікової категорії.

1.2.2 Тематичне наповнення журналів, що використовують відомий образ

Сучасний ринок дитячих журналів дедалі частіше поповнюють видання, які власну концепцію вибудовують на основі популярного бренду або кіно/мультфільму. На обкладинці таких журналів зображені популярні персонажі, які привертають увагу потенційної аудиторії. Але якість текстового наповнення та виконання основних функцій дитячої періодики залишається на низькому рівні. Такі періодичні видання не становлять цінності, оскільки, окрім як одноразового перегляду, не спроможні задовольнити інформаційні потреби дитини під час знайомства з навколишнім світом. Вони пропонують викривлене сприйняття реальності, що не сприяє розвитку та удосконаленню покоління, яке зростає. Серед таких журналів – «Барбоскіни», «Вінні та його друзі», «Смішарики» та ін.

«Барбоскіни» – журнал для дозвілля дітей молодшого шкільного

віку. Почав виходити з січня 2012 року. Девіз: «Дитячий журнал для усієї родини».

Особливістю журналу є переважання графічного матеріалу над текстовим. Більший масив видання займають ілюстрації, завдання та інструкції до них. Жанрова палітра представлена лише інформаційними замітками, які становлять основу рубрики «Запитай у тата». Вона дає відповіді на різноманітні питання, об'єднані спільною темою. Біля кожного запитання міститься зображення мультиплікаційного героя: *Коли з'явилися перші іграшки? З найдавніших часів люди робили для своїх дітей іграшки. У Давній Греції та Римі немовлятам дарували брязкальця, які вважалися оберегами - відганяли злих духів. У Єгипті ще за тисячу років до нашої ери робили дерев'яні ляльки. На Русі іграшки також були в пошані – їх вирізали з дерева, ліпили з глини. Князям було прийнято дарувати дерев'яних коней із сідлом, вуздечкою та стременами* (Барбоскіни. – 2019. – № 2. – С. 8). На нашу думку, такий текст досить складний для сприймання дитиною молодшого шкільного віку, адже не враховує мінімальних знань, які мають бути для декодування прочитаної інформації.

Різноматематичною є сторінка «Побешкетуємо?». Вона пропонує читачам різноманітні творчі завдання, способи виготовлення іграшок, експерименти в домашніх умовах, тобто наповнення повністю відповідає назві.

Своєрідною за наповненням є рубрика «Вихід є», яка пропонує читачам дібрати до ілюстрацій відповідні текстові частини та скласти розповідь. Вона дозволяє дитині розвивати абстрактне мислення й вчитися поєднувати зображення з вербальними засобами спілкування.

Незрозумілою за структурою є рубрика «Мрії про сцену». Її текстове наповнення щоразу змінюється. В одному номері дітям пропонують виготовити ляльку-маріонетку, в іншому – народна мудрість та поради щодо прикрашання новорічної ялинки. Якщо ляльку ще можна вважати сценічним предметом, то прикмети та приказки вводять дітей в оману.

На прикінцевих сторінках міститься реклама та рубрика «Домашнє завдання». Її презентує розмальовка. Остання сторінка обкладинки дозволяє дітям виготовити виріб із цупкого паперу, який може стати вітальною листівкою, настільним сувеніром або календарем.

Журнал «Барбоскіни» вирізняється своєрідністю оформлення та наповнення: кожен герой мультфільму має власну рубрику. Видання розраховане на розвиток логіки, творчого та абстрактного мислення у читачів, чим зумовлене використання лише інформаційних заміток як жанру. Відсутня виховна складова.

«Смішарики» – дитячий розважально-розвиваючий журнал, який позиціонує себе як журнал для дітей старшого дошкільного віку. Усі персонажі журналу є героями однойменного мультфільму, гідами та дійовими особами кожної рубрики, про що свідчать назви. Кожна сторінка – це своєрідна коротка історія про життя певного персонажа, містить мінімум тексту та максимум графічних зображень, що дозволяє дитині самостійно ознайомлюватися зі змістом номеру. Розповіді доповнюються завданнями для розвитку спостережливості та логічного мислення, кросвордами та сканвордами.

Під назвою журналу обов'язково зазначається тема номера, яка є наскрізною в усіх публікаціях. Наприклад, читачам пояснюється, що таке мрія та як вона здійснюється (Смішарики. – 2018. – № 1). У рубриці «Винаходи Піна» розповідається історія Шуші, яка мріяла стати співачкою. Перед новорічною ніччю смішарики дізналися, що її мрія здійснилася: *Ах, не дарма кажуть, що напередодні Нового року всі мрії здійснюються* (Смішарики. – 2018. – № 1. – С. 2–3).

Журнал «Смішарики» – видання розвивального характеру, розраховане на розвиток творчих здібностей, логічного і абстрактного мислення. Вирізняється своєрідністю оформлення: героями та гідами по виданню є персонажі мультфільму.

Журнал «**Barbie**» – видання для дозвілля, розважально-розвивальне

для дітей молодшого шкільного віку. На обкладинці розміщуються зображення усім відомої ляльки Барбі. Основним кольором є рожевий, оскільки це невід'ємна складова образу.

У журналі графічне наповнення переважає над текстовим. Жанрова система представлена лише літературно-художніми жанрами – оповіданнями про випадок із життя Барбі (друкується одне на весь номер). Вони виконують виховну функцію: навчають маленьких читачок бути дружелюбними, щирими, займатися різнобічним розвитком своєї особистості.

Більшість рубрик у журналі є постійними: «Мода», «Стиль», «Гламур», «Історія», «Вдома», «Зроби сама», «Спорт», «Фільм». Журнал покликаний привчати дитину до стильного життя та гламуру, відсутній патріотичний, морально-етичний бік виховання.

Отже, становлення й розвиток української дитячої періодики – складний процес, що зазнав впливу багатьох чинників історичного, соціально-економічного, політичного і культурного характеру. Часописи завжди були і продовжують бути важливим каналом комунікації дитини зі світом дорослих. Крім того, дитяча періодика є важливим елементом виховання, формування та соціалізації прийдешнього покоління, вона активно взаємодіє з різними інституціями в царині освіти, науки й культури.

1.3 Мова української газетно-журнальної періодики для дітей як об'єкт лінгвістичного дослідження

Барвистий і дзвінкий світ, виповнений красою праці, доброю усмішкою і живою мудрістю, постає у газетно-журнальних текстах для дітей, адже літературно-художнє слово в них наділене, і це загально визнано, багатим і результативним пізнавально-виховним спектром у спілкуванні з дітьми. За допомогою слова у звуковій формі (читач) і в співпереживанні і співтворчості з дорослими (слухач) дитина переноситься уявою в близькі й далекі світи, життя природи, в розмаїті

взаємини між людьми, у духовний їхній світ. Дитина виробляє оцінні орієнтації (добра і зла, милосердя і жорстокості, сили і слабкості та ін.), і при цьому залучається її емоційно-розумова сфера.

Світ сповнений таємниць. Розкривати їх стало для людини цікавим обов'язком, одним із безумовних рефлексів. Цей рефлекс ще цікавіший, коли та людина тільки починає свій шлях у житті, ця людина – дитина, яка з кожним кроком додає до свого пізнавального активу чимало нового. Для дитини кожна відгадана загадка тягне за собою ланцюжок ще складніших. Допомогти їй пізнати таємниці природи, розкрити перед нею красу рідної землі, відшукати відповіді на багато життєвих питань покликане поетичне слово дитячого письменника.

У своїх поетичних і прозових творах автори, що писали й пишуть для дітей, знаходили й знаходять спільну мову з маленькими читачами, ведуть розмову про зрозумілі і доступні їм речі [99, с. 120]. У них зворушливо розповідається про весну і зиму, про птахів і звірят, працю і дозвілля дітвори, змальовується реальна дійсність без прикрас, без нарочитого смутку і зневіри.

Для передання суб'єктивних спостережень над явищами життя, їхньої оцінки створюються індивідуальні мовні образи. Вони відбивають своєрідне дитяче світобачення (через авторське), власний погляд на факти, події. О. Довженко слушно зазначає: «Образ – це наочне уявлення про якийсь факт, явище дійсності, виражене в художній формі... Образ – не адекватне відображення дійсності, у ньому свідомо відібрані і передані ті ознаки, через які можна виразити ставлення до зображуваного, передати думку» [37, с. 185].

Досліджуючи мову української газетно-журнальної періодики для дітей, виходимо з таких засад:

- мова дитячих періодичних видань у своїй лінгвістичній сутності – це мовна форма художнього тексту, основна її функція – естетична;

- мова дитячої газетно-журнальної періодики постає у комплексі: як знаряддя асоціативного мислення, як засіб формування образного світу, як елемент і форма художньої літератури, як особлива ділянка літературної мови;

- поетична й прозова, монологічна й діалогічна мова творів для дітей – це не тільки форма образів, а системна організація тексту, вона об'єднує в собі естетично вагомі засоби в певну систему, яку називаємо словесно-образною, оскільки слово є головним у створенні образу;

- справжній митець, чи то письменник, чи журналіст, завжди у пошуку кращої мовної форми вираження, це і знаходить вияв у естетичній трансформації слова та формуванні надслівних образно-змістових єдностей; мовне явище набуває ритмізованого характеру тільки в певних функціональних умовах образно-поетичного контексту [58, с. 177];

- ознаки, що актуалізуються в конситуації мовлення і є мовними виразниками цієї ситуації, становлять предметну номінацію, нерідко образну й асоціативну;

- поетична номінація як особливий різновид найменувань реалізується і функціонує вповні тільки в поетичному контексті.

Важливим засобом у вихованні дітей на сторінках сучасних українських дитячих часописів слугує дитяча поезія. У перші роки свого життя кожна дитина прагне до «слухання віршів» [76, с. 140]. А вже потім починає наслідувати почуте у своєму слововжитку і мовленні. Слова і речення для неї невіддільні від предметності, дієвості і результативності. Дитина «радіє найменшим проявам точного, вдалого й оригінального слововжитку» [71, с. 137]. І ті майстри, які пишуть для дітей, повинні з повною відповідальністю усвідомлювати, що їхні твори допомагають дітям пізнавати і відкривати життя, навколишню дійсність. А це під силу тільки творам широких тематичних та ідейно-естетичних обріїв, у яких «слово дієве й природне, сильне і пристрасне, просте й емоційне» [99, с. 124].

Поезія, призначена для дитячого читання, вчить дітей розуміти прекрасне, формує в них естетичний ідеал, світогляд. Література для дітей не мусить бути джерелом відомостей, вона покликана виховувати емоції, естетичні смаки. На виховних і пізнавальних можливостях слова, зверненого до дітей, наголошували В. Дроздовський, В. Орищенко, В. Ян, зазначаючи, що варто добиватися в текстах дитячої літератури, щоб кожна фраза «... разом із зацікавлюючою і хвилюючою інформацією несла невимушену оцінку, культуру мислення і мовлення, культуру мовленнєвого етикету» [77, с. 133–114], відбивала закономірності асоціативно-сміслових і логічних зв'язків між сусідніми словами, словосполученнями, реченнями й абзацами; відповідала словесно-фразеологічному наповненню і ритміко-синтаксичному ладові, опиралась на закономірності комунікативного синтаксису.

Що ж до питання, які твори варто читати дітям, сучасні дослідники і критики дитячої літератури одностайні: на початку спілкування з дітьми суттєво брати до уваги сприймання ними слів у буквальному значенні, потребу в словах зменшувальних і пестливих, в інтонаціях зацікавлювальних, співчутливих і лагідних.

У дитини вже з наймолодшого віку з'являється багато чому? У цьому відбивається потяг до пізнання і вмотивування всього, що тільки відбувається на світі, в причинно-наслідкових зв'язках. Ось чому в дитячих текстах повинно бути (і вони є) багато запитань і відповідей на них.

Дослідники дитячої літератури В. Дроздовський, В. Орищенко, В. Ян вказують на те, що варто «сповна використовувати енергію Слова, співпереживати і співдумати з ними» (дітьми), співстраждати, опираючись при цьому на вмотивоване і пережите за всіх життєвих ситуацій слово [77, с. 105]. Світ дитинства назавжди залишився дуже дорогим, піднесено романтичним і водночас реальним, таким багатим, щедрим на красу і сповненим своїх турбот і болів. Дитяча поезія і проза (казки, оповідання, легенди тощо) дуже тонко передає властиву світові дитинства чистоту

сприйняття, безпосередність мислення, бурхливу творчу фантазію, вміння одухотворити природу.

1.4 Аспекти лінгвостилістичного аналізу творів, призначених для дитячого читання

Твори, призначені для дитячого читання, повинні володіти чарівною притягальною силою, слугувати джерелом читацької насолоди, зачаровувати читача, приголомшувати своєю щирістю, простотою, безпосередністю, новизною відкриття. Кожен текст має бути повідомленням, яке не може (а за своїм призначенням і не повинне) залишити байдужим свого читача (слухача).

Природа українських поетичних і прозових текстів, опублікованих на шпальтах газет і журналів для дітей, породжена вдалим накладанням родових особливостей лірики й епосу – суб'єктивність, безпосередньо-особистісний вияв емоційних переживань і думок ліричного «я», спрямованість на розкриття внутрішнього світу людини поетичними й оповідними засобами.

Загалом у творах для дітей переважають концепти з позитивними емоційно-смісловими відтінками значення. Загальна домінантна стильова тенденція текстів для дітей виявляє себе на різних мовних рівнях (передусім лексичному) життєстверджувально-оптимістично. Істотно, що позитивні концепти характеризують справжній, сучасний стан речей та мрії, прагнення потенційного читача. Саме у сув'язі розмаїтих образів й асоціацій укорінені секрети поетичної експресії творів, призначених безпосередньо для читання дітей, творів, які стали окрасою дитячої художньо-публіцистичної літератури.

Центральне місце в образній системі українських поетичних та прозових творів для дітей посідають символічні образи (квітів, явищ природи, птахів і тварин та ін). Лейтмотиви цих творів виявляються в

численних повторах окремих звуків, лексем, морфемно-словотвірних і структурно-синтаксичних моделей тощо.

Фонографічний рівень. Фоніка віршів для дітей, опублікованих на шпальтах дитячих газет і журналів, засвідчує високу майстерність «дитячого» поетичного звукопису. Особливо виразними виступають асонанси.

Асонанс *и* надає поезії для дітей спокою, розміреності, відчуття тиші: *Сипле, сипле, сипле сніг... / Мов метелики сріблїсті, / Тї снїжїнки бїлі, чїстї / Тїхо стелятьсї до нїг... / Сипле, сипле, сипле снїг...* (Малятко. – 2018. – № 3. – С. 5). Він створює ритмомелодійне враження статичності, приглушеності. Це враження підсилюють алітерації *с, п*.

Загальне емоційне враження від музики віршів для дітей світле, чисте, оптимістичне. Воно повністю гармоніює зі змістом, пафосом та призначенням поезій. Фоніка текстів наближає їх до інтонації живого, природного мовлення, не скутого умовними структурними нормативами.

Морфемно-словотвірний рівень. На цьому зрізі мови виявляється чимало особливостей. Твори для дітей – вірші, казки – широко використовують повтори морфем, особливо префіксів: *Навесні, напровесні / В нашому садку / Ми посадим яблуньку* (Пізнайко від 6. – 2020. – № 4. – С. 3], що підсилює експресивність висловлюваного. Повтор суфіксів пов'язаний з ампліфікативним нанизуванням зменшено-пестливих слів, спрямованим на якомога чіткішу характеристику ліричних чи оповідних ситуацій: *У хатинку на ялинку / Поспішали гості всі* (Малятко. – 2019. – № 5. – С. 4). Окремі суфікси стилістично марковані і легко сприймаються дитиною-слухачем (читачем), як-от: *Кїт з Рябком були друзїки; Провчу тебе, Вовчїно; Яка ж вона страшна, оця звїрюка* (Ангелятко. – 2019. – № 5. – С. 6).

Лексичний рівень. Лексика поетичних та прозових творів для дітей багата й різноманітна. Кращі зразки пропонують дитині-читачеві (слухачеві) цікаві малюнки життя, яскраві картини природи, влучні характеристики. Центральне місце в газетно-журнальних текстах для дітей посідають

схарактеризовані вище ключові «слова-смісло-образи» [71, с. 136]. У казках, наприклад, спостерігаємо нагромадження дієслів, яке автор використовує для того, щоб досягнути якомога точнішого висловлення думки чи настрою і передати їх дитині-читачеві: *жили-були, їли-пили, мчали-бігли* та ін. Розмаїті лексичні засоби творів для дітей витворюють живу, повнокровну, а водночас і чітку, виразну картину, яка не залишає байдужим малого читача (слухача).

Морфологічний рівень. У віршах та казках для дітей, опублікованих на шпальтах сучасних дитячих часописів, домінують іменники – конкретні назви, які супроводжуються прикметниками (найчастіше – зменшено-пестливих форм): *дідусь старенький, голуб сивенький, діточки чемненькі, книжечки новенькі* (Мамине сонечко від 2 до 5. – 2019. – № 5. – С. 2); *голуби біленькі, сніжок легенький, хліб свіженький* (Ангелятко. – 2020. – № 2. – С. 3).

Важливу роль у віршах для дітей відіграють частки, які вносять експресивну забарвленість до тексту: *Як весело дзвінок грає! – / **То** до школи він скликає; Люблять мене сусіди, / **Що** я чемний завсіди: / **Не** пустую ніколи, / **Ні** удома, **ні** в школі!* (Малятко. – 2019. – № 5. – С. 4).

Синтаксичний рівень. Більшість речень у поезії для дітей лаконічні, короткі, але досить виразні і такі, на які дитина-читач (слухач) обов'язково зверне увагу. У палітрі синтаксичних засобів поезії та прози для дітей багато односкладних і неповних речень, переважно означено-особових, як-от: *Вернемось змужнілі за ту пору / Від повітря, сонця і простору; Ще як візьмем мило, / Вмиємо все тіло* (Ангелятко. – 2020. – № 6. – С. 5), які вносять особливу експресію до висловлення, надають йому свіжості і витонченості.

У «дитячих» текстах багато окличних речень, що відповідає загальній експресивній тональності творів, представлені всі типи речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні) тощо.

1.5 Висновки до розділу 1

За останні десятиліття активізувалася дослідницька робота у сфері дитячої періодики. Розробляються нові типології, вивчається історія розвитку та умови функціонування дитячих видань, мовностилістичні особливості роботи над текстом, психофізіологічна спроможність розуміння та сприйняття дитиною навколишньої дійсності, потреби та запити аудиторії.

В історичному зрізі дитяча періодика пройшла складний шлях. Має кілька етапів свого розвитку, оскільки територія України тривалий час була поділена між сусідніми державами. Це вплинуло на особливості функціонування видань і тематичне наповнення. На сучасному етапі українська дитяча періодика нараховує зовсім небагато газет, проте досить велику кількість журналів, які користуються популярністю серед маленьких читачів.

Видання, які мають «власне обличчя», намагаються подавати різнопланову інформацію, яка допомагає ідентифікувати себе у суспільстві, знайти відповіді на різноманітні питання про навколишнє середовище, вчити дітей відповідати за власні дії.

Журнали «Малятко», «Ангелятко», «Мамине сонечко від 2 до 5», «Веселі картинки», «Смайлик» дбають про всебічний розвиток ще не сформованого індивіда. Вони містять політематичні матеріали, покликані виховувати морально-етичні та духовні якості, зокрема любов до рідного краю, повагу до батьків та людей старшого віку, дружелюбність, дбайливе ставлення до навколишнього середовища.

Часописи «Барбоскіни», «Смішарики», «Барбі» апелюють до сформованих в уяві дитини образів, але не мають на меті виконання виховної функції. Вони містять багато розважальних та розвивальних рубрик, текстове наповнення яких не завжди відповідає віковим особливостям розвитку.

У газетно-журнальних текстах для дітей природна, жива мова зазнає певної літературно-художньої трансформації, унаслідок чого постає

система «нової» мови, що є начебто надбудовою над природною. Мова українських текстів для дітей як мистецтво – це мова, організована шляхом відбору, вибору, поєднання таких естетично-мовних засобів, як ритмомелодика, художня метафора, художній епітет, загальний добір поетичної лексики і фразеології. Усе це містить, крім номінативного, поняттєвого витоків, ще й естетичне джерело.

Поетичні та прозові твори для дітей, опубліковані на сторінках українських газетно-журнальних видань початку ХХІ ст., засвідчують, що їхні різнорівневі мовні засоби дають змогу емоційно захоплювати читача (слухача), зворушувати його, переконувати, естетично наснажувати.

Розділ 2

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ГАЗЕТ І ЖУРНАЛІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

2.1 Стилiстичне навантаження простих двоскладних речень

Лiнгвiстична стилiстика спирається i на синтаксичну органiзацiю мови, зокрема на будову та функцiонування речення. Численнi стилiстичнi факти мiцно пов'язанi з синтаксисом речення. Особливо часто наше мовлення буває забарвленим з погляду естетично-виразового спрямування. Такi його риси слугують однiєю з ознак високої мовної культури.

Органiзацiя мови газетно-журнальних текстiв для дiтей передбачає простоту, чiткiсть висловлювання, виразнiсть саме тих побудов, якi є зрозумiлими дитинi, не переобтяжують її слух надмiрними ускладненнями. Та все ж вона була б надто спрощеною i дуже вузько обмеженою, якби формувалася лише з простiших синтаксичних конструкцiй. Простi речення – це та опора, що мiцно тримає синтаксичнi основи. Але вона не вичерпує багатства синтаксичної форми, а тим бiльше стилiстичної.

Простi двоскладнi речення у мовi дитячих газет i журналiв здебiльшого сформованi двома головними членами – пiдметом i присудком, навколо яких найчастiше групуються декiлька другорядних членiв. Пор.: *Пташка гарно заспiвала* (Чарiвна принцеса. – 2019. – № 11. – С. 4); *Тихоня та Мудрик сховалися у лiсi* (Чарiвна принцеса. – 2019. – № 11. – С. 20); *Бель готує полуничне варення* (Чарiвна принцеса. – 2019. – № 10. – С. 3); *Бiлоснiжка обiйняла гнома* (Чарiвна принцеса. – 2019. – № 10. – С. 30); *Джмелик чекає на весну* (Джмiль. – 2019. – № 2. – С. 3). У таких простих реченнях помiтний прямий порядок слiв, що полегшує сприймання iнформацiї дiтьми дошкiльного i молодшого шкiльного вiку, на яких розрахованi журнали, що мiстять найпростiшi варiанти реченневих побудов.

Останнiм часом спостерiгаємо тенденцiю до активного зворотного словорозташування в межах речення, хоч «вiльний порядок слiв в

українській мові не заперечує сталого порядку розташування окремих мовних елементів» [7, с. 470].

На відміну від прямого словопорядку, інверсія є відступом від звичайного розташування слів. Це «зміна звичайного прямого чи зворотного порядку слів у реченні на стилістично маркований» [6, с. 205] для увиразнення, посилення експресивності повідомлюваного.

Порядок слів разом з інтонацією є основним засобом актуального членування речення і водночас стилістичним засобом [106, с. 135]. До того ж, порядок слів та інтонація є похідними від функції слів як компонентів актуального членування речення. Зважаючи на великі можливості вибору варіантів порядку слів, варто встановлювати тільки найзагальніші стилістичні значення словопорядку. У цьому контексті, на думку С. Єрмоленко, у сучасній українській мові можна виділити «найвиразніші і найбільш усталені типи словорозташування, пов'язані з фольклорно-епічним, поетичним, публіцистичним та усно-розмовним мовленням. Порядок слів впливає також на виникнення додаткових стилістичних відтінків (колоритів) мовлення – описовості, розповідності, інформативності, урочистості тощо» [47, с. 30].

За нейтрального характеру мовлення тема висловлення перебуває у препозиції до реми: *Чарівна нитка* (тема) *уже лягає на полотно* (рема) (Казковий вечір, 01.03.2019, с. 3); *Розкішний дуб* (тема) *ріс на міській площі* (рема) (Пізнайко від 6. – 2020. – № 2. – С. 5). Така позиція теми і реми отримала назву об'єктивного порядку слів. Коли ж рема стоїть у препозиції, констатуємо суб'єктивний порядок слів. Напр.: *Зміна росте!* (Колосок. – 2018. – № 3. – С. 5). Нейтральний словопорядок, зокрема, характеризується висхідно-спадною інтонацією і кінцевим положенням фразового наголосу в реченні. Стилiстична нейтральність зумовлена також відповідним порядком слів у межах ритмічно-синтаксичних груп речення – синтагм: нейтральний порядок слів характеризується розташуванням додатка після дієслівного присудка (*лягає на полотно, ріс на площі*) та узгодженого означення перед

означуваним (*чарівна нитка, розкішний дуб*) [44, с. 29]. Нейтральний словопорядок не створює стилістичного ефекту. Натомість інверсійний порядок слів спричиняє неабияку експресивність висловлення. За інверсійного словопорядку спостерігаємо зворотну чи дистантну послідовність компонентів актуального членування: рема передує темі чи частині теми, частина реми передує темі. Емфатичний наголос як експресивний варіант логічного наголосу виділяє рему, що опинилася не на «своєму» місці. В. Виноградов назвав такий логічний наголос «засобом розв'язання конфлікту між експресивним завданням повідомлення й усталеними формами висловлення» [20, с. 25]. Пор.: (нейтральний, прямий словопорядок) *Замурзаний Ласунчик ніяк не міг впоратися з шалено палаючим пальником* і (інверсійний, стилістично значеннєвий порядок слів) *Ніяк не міг впоратися замурзаний Ласунчик з шалено палаючим пальником* (Пізнайко. – 2019. – № 2. – С. 5). Метою інверсії є логічне чи експресивне виділення певного слова або групи слів, посилення інтонаційної виразності усього речення.

На нашу думку, інверсійний порядок слів – це і є зворотний порядок слів, проте не кожний, а лише той, за якого речення набувають емфатичного характеру, експресивізуються та інтонаційно увиразнюються.

У текстах сучасних українських газет трапляється інверсія двох видів. Суть першої полягає або в зворотному, або дистантному розташуванні компонентів актуального членування речення пор.: *Цікава це річ//– мистецтво* (Казковий вечір, 30.01.2019, с. 4) замість *Мистецтво// – це цікава річ*. Інверсія другого виду являє собою порушення послідовності компонентів у неактуалізованих словосполученнях, напр. *позиція наша* замість *наша позиція*. Обидва види інверсії властиві газетно-журнальній дитячій періодиці, проте домінує зворотне розташування компонентів актуального членування речення, що входить до першого виду. Напр.: *І зашумить на пісках// ліс* (Барвінок. – 2018. – № 2. – С. 8), пор. з об'єктивним порядком слів: *І ліс// зашумить на пісках; Не винний// виноград* (Юний

натураліст, 19.02.2018, с. 8), пор. з об'єктивним порядком слів: *Виноград// не винний*. Нейтральна інтонація, що супроводжує об'єктивний, стилістично нейтральний порядок слів, змінюється на емоційно-експресивну, що оформлює стилістично забарвлений текст.

Інверсію згаданого виду активно використовують у ролі заголовків газетно-журнальних статей, де зворотний порядок слів слугує засобом привернення уваги читача до виконавця дії чи її об'єкта. Пор.: *Як далеко зайшло// ваше незнання мови...* (Веселі уроки. – № 3. – 2020. – С. 2) і *Як далеко ваше незнання мови// зайшло...* або: *На заваді Ласунчику// – лісові хащі* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 2. – С. 6) і *Лісові хащі// перебувають// на заваді Ласунчику*.

2.2 Стилiстичне використання простих односкладних речень

Узаємодіючи з простими двоскладними конструкціями, односкладні речення збагачують стилістичні можливості віршів, казок, оповідань для дітей, творять стилістично марковані контексти. Пор.: *Озирнувсь. / Став на задні: щось послухав.../ Шийку лапкою почухав / І доріжкою метнувсь. / Став. Назад і вправо – зирк! / Тиша.. Вискочив на гірку. / Аж – сорока! Круть – і в нірку! / Сів. Сидить. Анічирк* (Малятко. – 2019. – № 3. – С. 4). Якщо текст трансформувати, односкладні речення перебудувати на двоскладні, зникне своєрідне забарвлення, зруйнується характер висловлення, бо саме вони найкраще передають тривожний стан, хвилювання персонажів (у цьому тексті, зокрема, зайчика – Т. М.).

Своєрідний синтаксичний та стилістичний потенціал у сучасних газетно-журнальних дитячих публікаціях мають односкладні *означено-особові* речення. Їх використовують за відсутності «потреби в логічному виділенні особи (осіб) у таких займенникових формах, як форми 1-ї або 2-ї особи однини чи множини» [42, с. 239]. Напр.: *Низько кланяюсь тобі, мудра господине!* (Веселі уроки. – 2019. – № 2. – С. 3); *Пильніше подивись навкруги* (Пізнайко від 6. – 2018. – № 6. – С. 2); *Долаймо перешкоди!* (Веселі уроки. – 2018. – № 2. – С. 4). Уживані в

українських газетних і журнальних дитячих текстах початку ХХІ ст. означено-особові речення «реалізують свої специфічні стильові риси: стислість, економність, яскраву виокремленість на тлі звичних двоскладних реченневих структур» [53, с. 121]. Здебільшого інформативність двоскладних й односкладних речень збігається, натомість чітко проступає стилістичне забарвлення останніх. Пор.: *Просто розповідаю про лісових друзів* (Юний натураліст, 19.12.2018, с. 3) і *Просто я розповідаю про лісових друзів*. Поява підмета в порівнюваних реченнях змінює їхні значення, акцентуючи на особі, способі дії, а не на самій дії: саме я розповідаю про лісових друзів, а не хто-небудь. Односкладні ж означено-особові речення «чітко переносять акцент із виконавця дії на дію, є стилістично індивідуальними, зумовленими комунікативною потребою економного вираження думки» [53, с. 122].

За нашими спостереженнями, українські поети, що пишуть для дітей і публікують вірші в дитячих журналах, виявляють велику майстерність щодо використання односкладних речень, зокрема означено-особових: *Звесели і воленьку, / І трудящу доленьку, / І весь рідний край* (Колосок – 2018. – № 1. – С. 4); *Погляньте, погляньте, [яка благодать!] / Дивіться: [метелики з неба летять!]* (Джміль – 2019. – № 5. – С. 2); *Брала пахощі з повітря / У весняну пору / Вибуяла так на вітрі, / Виросла угору!* (Долонька, 12.03.2019, с. 4); *Ще як візьмем мило, / Вмиємо все тіло; Капусту лишу, [бо ж то річ не ласа], / Досить наймся сала і м'яса! / Капусту сховаю на місці оцьому, / А з салом і м'ясом біжу додому!* (Малютко. – 2018. – № 1. – С. 2); *При вогнищі стрічаємось, / Знайомимось, прощаємось. / При вогнищі співаємо улюблених пісень* (Юний натураліст, 20.05.2018, с. 2). Такі речення, цілком слушно зауважує А. Коваль, характеризуються перенесенням акценту з діяча на дію, нагнітанням дії [63, с. 29]. Найчастіше це спонукальні конструкції, які вміщують емоційну напругу, безпосередньо апелюючи до адресата (себто дитини), експресивно наснажують вислів. У таких реченнях спостерігаємо особливу імперативну інтонацію, яка підсилює значення спонукування: *Живіть! Ідіть на сизі гори, / В тернах співаючи пісні, / Летіть в незмірені простори /*

Назустріч сонцю і весні (Розвивайко. – 2019. – № 4. – С. 11); *Встаньмо вранці й привітаймо / Всіх жінок і наших мам!* (Мамине сонечко від 2 до 5. – 2019. – № 3. – С. 2).

Останнім часом помітно зростає тенденція до використання означено-особових речень у ролі заголовків газетних і журнальних публікацій як дієвого спонукального засобу, напр.: *Засівайся, рідна земле, миром і добром!* (Юний натураліст, 04.03.2019, с. 4); *Допоможи Петрушці!* (Пізнайко від 6. – 2018. – № 2. – С. 8); *Зазирни в цей будинок* (Джміль. – 2019. – № 3. – С. 4); *Швидше відповідь знайди!* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 4. – С. 3); *Не бійтесь привидів!* (Колосок. – 2018. – № 1. – С. 15). Уміщення поширених і непоширених означено-особових структур у заголовковий комплекс, на нашу думку, має на меті інтегрувати газетний чи журнальний текст, надати йому дієвості, впливовості, сприяти реалізації всіх чотирьох ділянок відомої формули «увага – інтерес – бажання – дія» [74, с. 298], а не лише першої, як це буває зазвичай.

Завжди емоційно наснаженими й стилістично виразними в українській поезії для дітей є односкладні *інфінітивні* речення, які увиразнюють такі модальні відтінки, як рішуче твердження, умова, категоричність, наказовість, необхідність, неминучість, домагання, заклик, спонукування тощо: *Треба спати, спати, треба спати...* (Долонька, 23.02.2019, с. 4); *[Порада була простою]: посадити багато дерев і квітів, біля них поставити лави* (Юний натураліст, 20.11.2018, с. 4); *Негоже боятися блискавки, вітру і грому!* (Колосок. – 2018. – № 3. – С. 7); *[Кіт в чоботях – це чудово, / Ще як шпори – / Красень кіт! /] Та котові йти на лови, / Мабуть, краще без чобіт* (Пізнайко від 6. – 2018. – № 7. – С. 6); *[Прощавайте, мої цукерочки!] Більше мені вас не їсти* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 2. – С. 4). Такі семантико-стилістичні одиниці забарвлені емоційно, а надто ті, які підсилюються окличною чи питальною інтонацією: *Та доки ж вмиватись? Вдягатися доки? [/ Я чула – вже сторож дзвонив на уроки!]* (Веселі уроки. – 2019. – № 4. – С. 2); *Рятувати Пізнайка?* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 8. – С. 2).

Односкладні *безособові* речення слугують формою вираження складних

психологічних обставин мовлення, психологічно напруженого стану людини, чуттєвого її наснаження: *І мріялось Василечку: [/ Набрати у сачок / Хоч стілечки-остілечки / Веселчиних бризок]* (Джміль. – 2019. – № 2. – С. 3); *Як срібно скрізь! Як просторо кругом!* (Юний натураліст, 20.11.2018, с. 5); *І ніде, ніде немає / Кращих квіточок, мабуть. / В них так пахоців багато, / Цвіту свіжого, роси. [/ Хай ростуть, – не буду рвати,] – / Шкода їхньої краси!* (Джміль. – 2019. – № 4. – С. 8).

Як засвідчують сучасні українські дитячі видання, у поетичних та прозових текстах трапляються здебільшого ті односкладні безособові конструкції, які надають контексту експресивного тону. Ними оформлюють оцінку різноманітних та яскравих явищ природи, реагування мовця на різні події. Вони фіксують особливо піднесені відчуття, враження, настрої та інші людські переживання і реакції на реальну дійсність: *І чому мені вдома не сиділося?* (Малятко. – 2019. – № 1. – С. 3); *У тім диму не видно Діми! [Бо згоріли деруни!]* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 4. – С. 4); *[Залишили в лісі ватру / Ще й без варти /] А не варто!* (Розвивайко. – 2019. – № 6. – С. 7)

Безособовими конструкціями може бути вдало передана таємничість: *Тихо-тихо вранці стало / У зеленому ліску* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 1. – С. 3); *[Та як пішов – / І не прийшов. /] Нема kota ніде* (Джміль. – 2019. – № 3. – С. 5); *Уже десь за хащами ледь-ледь чутно було гордовитий голос маленького Динозаврика* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 4. – С. 12).

Безособові речення можуть змальовувати також стан людини, незалежний від її волі, почуття, бажання, прагнення, яскраві психологічні моменти: *Ой, не спиться ж!* (Малятко. – 2019. – № 3. – С. 6); *Цілу ніч усім не спалось / І не снідалось усім. / [Одягались, роздягались / Раз по п'ять або й по сім]* (Веселі картинки. – 2018. – № 4. – С. 8).

Досить поширені в українській дитячій газетно-журнальній періодиці односкладні конструкції з головним членом у формі безособово-предикативного дієслова на *-но*, *-то*. Дієслівність стає домінантною, речення відтворюють особливої сили дієвість, енергійність та водночас експресивність:

У моїй малій хатинці, / На ялинці між гілок / Наготовлено гостинців / Для звіриних для дітей! (Колосок. – 2019. – № 4. – С. 8); *Подаровано фото на згадку* (Джміль. – 2018. – № 2. – С. 3).

Дитячі письменники, журналісти послуговуються також односкладними номінативними конструкціями в описах картин природи, коли саме в такий спосіб можна якнайкраще виділити кожен деталь, загострити увагу дитини-слухача (читача) на почутому (уявному). Номінативні речення вносять експресивний ефект, формуючи художній опис, створюють особливу предметно-зорову образність, що дуже імпонує дитині-читачеві (слухачеві). Пор.: *Літній вечір... [Гори в млі, в золоті вершини... А під ними ллється десь пісня України...] Ніч... [Заснуло все.. Тільки море плине, та щебече понад ним пісня України]* (Джміль. – 2018. – № 2. – С. 4); *Снігурі дзвінкоголосі, / Гостродзьобі дятелі, / Павучки, бджілки та оси, / І розкошлані джмелі, / І роззява – чорна тава, / І зайчата-стрибунці, / І гладка зелена жаба, / І веселі горобці* (Веселі уроки. – 2019. – № 1. – С. 3).

Номінативні речення є важливою ознакою описового стилю, його істотною деталлю. Вони змальовують обставини по-особливому, так, що дія виступає виразніше. Дитина помічає саме те, на що прагне звернути її увагу дитячий письменник: *От зима, весна та літо, / Осінь, потім знов зима... / [Сивий час летить над світом, / І кінця йому нема]* (Малютко. – 2019. – № 6. – С. 5). Нерідко ці речення вносять до висловлювання значне емоційне напруження, змушують читача переживати разом з героєм твору, пор.: *Бідні сіренькі зайчата! [Небезпечно їм гуляти!]* (Веселі картинки. – 2019. – № 1. – С. 3).

Отже, автори дитячих газетно-журнальних текстів виявляють велику майстерність щодо використання простих односкладних речень, які надають контексту експресивного тону, виявляють специфічні тенденції до семантико-стилістичного навантаження.

Означено-особові речення у досліджуваних контекстах чітко переносять акцент із виконавця дії на дію, є стислими, стилістично індивідуальними,

зумовленими комунікативною потребою економного вираження думки.

Односкладні інфінітивні речення увиразнюють такі модальні відтінки, як рішуче твердження, умову, категоричність, наказовість, потребу, неминучість, заклик, спонукання тощо. Вони слугують формою вираження складних психологічних обставин мовлення, напруженого стану людини, її відчуттів.

Безособовими конструкціями оцінюють різноманітні та яскраві явища природи, реагування мовця на різні події, фіксують особливо піднесені відчуття, настрої та інші людські емоції. Останнім часом помітно активізацію безособових конструкцій із головним членом у формі безособово-предикативного дієслова на *-но*, *-то*. Дієслівність стає домінантною, речення набувають стилістичних ознак енергійності.

2.3. Функціонально-стилістична спроможність неповних речень

У монологічному мовленні сучасної дитячої газетно-журнальної періодики простежуємо переважно неповні двоскладні речення чи частини складного речення з неназваним *підметом*. Відсутність підмета компенсує здебільшого попередній контекст (пропущені члени в ньому надалі підкреслюватимемо – Т.М.), тобто неповні речення (їх виокремлюватимемо жирним шрифтом – Т.М.) являють собою повідомлення про того самого суб'єкта дії, напр.: ***Сонце спить. Лягло на пухкі білосніжні хмари-подошки, схронує сонно, ліниво*** (Дзвіночок. – 2019. – № 4. – С. 13); ***Марійка була дуже доброю дівчинкою. В школі вчилася пильно та завжди приносила гарні оцінки*** (Ангелятко. – 2019. – № 8. – С. 12); ***Жовті динозаврики живуть у будиночку з червоним дахом, а зелені – у будиночку з помаранчевим дахом*** (Малятко. – 2018. – № 6. – С. 5). У такому разі зневиразнення підмета спричиняє концентрацію уваги на дієслівності, присудки стають центрами стилістичних особливостей мовлення, надають йому дієвості, посилюють динаміку. Проте основними функціями, що їх виконують неповні речення з неназваним підметом, є *емоційно-виокремлювальна* та *подекуди оцінна*.

Стилістична вмотивованість неповних речень посилюється, коли невербалізований підмет двоскладного речення чи головний член односкладного речення запозичують з наступного, подальшого речення. У такий спосіб автори газетних публікацій дещо затримують остаточне розуміння того, про що йдеться, аж поки читач не натрапить на безпосереднє вираження пропущеного члена речення. Так створюють ефект несподіваності, висуваючи на передній план яскраві означальні характеристики, чим, безперечно, експресивно забарвлюють повідомлення й неодмінно привертають увагу читача. Напр.: *Самобутній... Такий епітет насамперед спадає на думку після перших хвилин співу дитячого хору «Щедрик», який святкує цими днями своє 35-річчя (Казковий вечір, 23.05.2018, с. 5).*

На відміну від монологу, граматичну неповноту синтаксичних одиниць діалогічного мовлення, зреалізованого в інтерв'ю, спричиняє здебільшого пропуск *присудка*. Показниками неповноти таких синтаксичних утворень, – вважає С. Марич, – є вербально виражені підмет, додаток при перехідному дієслові чи обставинний компонент, що конкретизує присудок [78, с. 54]. У жанрі інтерв'ю неповні речення з невербалізованим присудком мають власну функціональну специфіку, спричинену особливостями організації діалогічного спілкування «питання – відповідь». Вони містяться передусім у репліках-відповідях й актуалізують найважливіші для адресата та нові для адресанта компоненти змісту, залишаючи невираженими вже вербалізовані в запитанні компоненти, на основі яких будується відповідь, що нерідко складається з кількох речень для акцентування на основних подіях чи супроводжувальних чинниках її реалізації. Напр.: *А де знаходиться твоя школа? – У центрі* (Барвінок. – 2018. – № 3. – С. 9); *А тобі, друже, потрібна порада? – Так* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 2. – С. 3).

У мові сучасної української дитячої періодики виразною є тенденція до збільшення кількості пропущених членів у структурі неповних речень. У діалогічному типі мовлення невербалізованими бувають здебільшого обидва

головні члени й деякі другорядні, напр.: *Чи зможу я віддячити Вам за Ваше добро? – Зможете!* – засміялася фея (Пізнайко від 6. – 2020. – № 2. – С. 3); *Чи всі гриби може їсти людина? – Всі, але деякі – тільки один раз!* (Пізнайко від 6. – 2020. – № 4. – С. 9); *Вовчику, просто неймовірно, щоб одна людина зробила стільки помилок! – Чому одна? – виправдовується учень. – Удвох з татом!* (Барвінок. – 2018. – № 6. – С. 6).

Можливі неповні речення й поза межею «питань – відповідей», безпосередньо в їхніх контекстах, що надає останнім стилістичного ефекту невимушеності, швидкості, розмовності, напр.: *Око бачить далеко. А розум – ще далі* (Ангелятко. – 2019. – № 3. – С. 8); *Просто пильніше подивись навкруги. Ти помітиш безліч цікавих речей. І кожна має свою історію* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 5. – С. 4).

Елімінація одного з головних членів двоскладного речення в заголовках публікацій для дітей також досить поширене явище. Пор.: *Сніг, навкруги сніг...* (Колосок. – 2019. – № 3. – С. 9); *Усі дерева в інеї* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 1. – С. 4); *Театр із шухляди* (Барвінок. – 2018. – № 3. – С. 7); *Одразу на мишачий маскарад* (Дзвіночок. – 2019. – № 3. – С. 3). Еліпсис дієслова руху в таких синтаксичних структурах виконує експресивно-видільну функцію, суть якої полягає у виокремленні обставин дії як комунікативно важливих компонентів і в увиразненні стрімкості, швидкості реалізації самої дії.

2.4. Функціональна реалізація різнотипних за модальністю й експресією речень

Емоційно-експресивне навантаження може припадати на все просте речення. У цьому контексті розглядаємо підпорядковані емотивній функції української мови [78, с. 60]:

а) розповідно-окличні речення:

Тепер вона в це твердо вірить! (Малятко. – 2018. – № 6. – С. 5);
Неправда, я справжня, срібна, найвищого татунку! (Малятко. – 2019. – № 3. –

С. 4); *Як гарно навкруги! Оце вже погуляю!* (Малятко. – 2020. – № 2. – С. 5);
Ніякої з мене користі! (Малятко. – 2019. – № 4 – С. 5);

б) питально-окличні речення: *А коли машина їсть багато бензину, то вона росте і стає автобусом?* (Веселі картинки. – 2019. – № 4. – С. 27);
Мамо, кропива кусається? – Так. – А як вона гавкає? (Веселі картинки. – № 4. – 2019. – С. 13);

в) риторично-питальні речення: *А ось що таке абстрактне мислення? Мислити абстрактно – це добре чи погано?* (Колосок. – 2019. – № 2. – С. 2);
Що ви прицьому відчули? Подив? Ніяковість? Занепокоєння? А, може, розчарування? (Колосок. – 2019. – № 2. – С. 8);

г) вигуківі слова-речення і речення: *Нумо, з'ясуємо!* (Колосок. – 2019. – № 7. – С. 16); *Хвилювались хлопці дуже: / – Ну й пригода! От так ніч!* (Веселі картинки. – 2019. – № 5. – С. 7);

д) оклично-номінативні речення: *О краю мій, Карпатський краю! До тебе лину в думці і на схилі літ* (Дзвіночок. – 2019. – № 4. – С. 24); *Весно, весно! Перші квіти / Розцвітають на землі* (Веселі картинки. – 2019. – № 6. – С. 7); *Ой лишенько! / Швидше хапаю сніданок. / А там уже Таня тупоче на ганок: / – Ти ще не готова? Оце так ледащо! / Ужє нас до класу не пустять нізащо!* (Малятко. – 2020. – № 2. – С. 5).

Такі речення фіксують враження, захоплення, реакції на певні явища й події. Характерною їх ознакою є те, що вони експресивно виражають емоційний стан автора чи персонажа або емоційне ставлення до того, про що повідомляється. В їхньому оформленні основну роль відіграє особлива емфатична інтонація, а в їхньому структурно-стилістичному зміцненні беруть участь здебільшого частки та емоційно-оцінні повнозначні слова [79, с. 67].

На думку А. Агафонові і Г. Морараш, реальне мовне життя виявляється в простих формах не часто, на тлі простої форми виникають засоби семантичного ускладнення. У високоорганізованому мовленні, а саме такими є кращі зразки української поезії й прози для дітей, є контекстуальні одиниці різного обсягу, складу та водночас різної семантико-стилістичної

направленості, глибоко оригінальні й стилістично довершені. Є тексти насичені то односкладними, то неповними реченнями, то різними побудовами цього типу, які взаємодіють та разом дають своєрідне забарвлення мови. Вони творять певний стилістичний тон. Заміна їх іншими конструкціями, зокрема двоскладними, неможлива, бо це зовсім руйнує, спустошує висловлювання [1, с. 134].

Речення питальної модальності у текстах, призначених для дитячого читання, виявляють певну специфіку функціонування. Типовим явищем для дитячого мовлення є використання формально zdeформованих діалогічних структур, коли речення питальної модальності виконують не власне-питальну, а експресивно-стилістичну функцію. Ідеться передусім про оригінальні приклади трансформованого міні-інтерв'ю в структурі авторського монологу, коли питання автора (журналіста) не мають чітко окресленого адресата або ж загалом не потребують відповіді. Напр.: *Визирни у вікно – і ти побачиш... Сніг? Ні, не те. Сусідній будинок? Знову не те. Набундючену ворону, друзів на санчатах, першого сніговика?.. Ні! Визирни у вікно – і ти побачиш, як робить перші кроки Новий рік* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 1. – С. 6). У такий спосіб автор у лаконічній формі не лише доносить до читача зміст повідомлення, а й зосереджує його увагу на основній думці, увиразнюючи структуру викладу. Питальна структура експресивізує монологічний плин думок.

У діалогічному викладі питальні структури слугують здебільшого мотивувальними репліками щодо створення комічних ситуацій. Для дитячих текстів гумористичний ефект особливо значущий, бо створюється позитивний настрій, діти розважаються, зацікавлюються. Пор.:

Як тебе звать, хлопчику? – питає міліціонер.

Як тата!

А як звати твого тата?

Так як і мене!!!

Ну гаразд! А як звать вас обох?

Одна-а-а-ко-во-о-о! (Дзвіночок. – 2019. – № 4. – С. 22)

У рубриках «Сміймося», наявних у журналах «Дзвіночок», «Малятко», сміховинки-веселинки мають здебільшого форму «питання-відповідь», яка нерідко поєднує і ствердження, напр.:

Що це ти малюєш?

Козу на траві.

А де ж трава?

Коза з'їла.

Але ж кози теж немає!

А що їй тут робити, якщо нема трави? (Дзвіночок. – 2019. – № 4. – С. 22).

Досить часто речення питальної модальності автори дитячих текстів використовують задля створення роздумів, нав'язування власної суб'єктивної думки адресатові, з тим щоб той задумався, зважив висловлене, обрав для себе власний варіант із запропонованого ряду. Пор.: *Що ви при цьому відчули? Подив? Ніяковість? Занепокоєння? А, може, розчарування?* (Колосок. – 2019. – № 2. – С. 8); *А ось що таке абстрактне мислення? Мислити абстрактно – це добре чи погано? Наприклад, що таке стіл?* (Колосок. – 2019. – № 2. – С. 2); *І чи завжди ці властивості такі бажані для нас? І чи безпечні для нашого здоров'я?* (Колосок. – 2019. – № 12. – С. 15).

Нерідко питальні структури слугують початковим «акордом» до розвитку думки. Такий стилістичний прийом цілком можна назвати експресивним вступом, бо далі автор розгортає думки, коментує, пояснює, що на тлі попереднього інтригуювального питання сприймається ствердно, чіткіше окреслюється обсяг такої інформації. Пор.: *А може бути це холодніше? [Навряд чи. Погода у цій країні не сприяє холодам]* (Колосок. – 2020. – № 12. – С. 8); *Що це зі мною? [Мабуть, перетомився чи, швидше, не виснався. Важко починати робити уроки]* (Веселі уроки. – 2019. – № 8. – С. 18); *Чи існують інопланетяни? [Хочеш довідатися, тоді зазирни до нашої інформаційної скриньки]* (Колосок. – 2020. – № 10. – С. 11); *Не вірите? [Тоді*

самі проведіть цей дослід?] (Веселі уроки. – 2019. – № 8. – С. 16); *Як мені тепер потратити додому? [Треба шукати вихід]* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 1. – С. 7).

Питальні речення активні в ролі заголовків дитячих публікацій, як-от: *Пограємось?* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 7. – С. 11); *Може, мама допоможе?* (Барвінок. – 2019. – № 3. – С. 4); *Де ти живеш?* (Колосок. – 2019. – № 3. – С. 9); *Агов, Динозаврику?* (Пізнайко від 6. – 2020. – № 4. – С. 2). Такі заголовки-запитання створюють ефект «розкутого» усномовного синтаксису, забезпечують швидке отримання і сприймання інформації дитиною.

В українських дитячих газетно-журнальних текстах початку ХХІ ст. речення спонукальної модальності так само активні, як і речення питальної модальності. Їхня стилістична цінність досить багатопланова. Схильність авторів публікацій до використання речень спонукальної модальності можна пояснити, на нашу думку, двома причинами. Першу пов'язують з комунікативною стратегією, спрямованою на зближення з адресатом тексту, якої досягають прямим звертанням до нього. Друга причина – прагнення нав'язати адресатові свою волю, власне бачення проблеми, що загострює увагу, сприяє реалізації прагматичної функції висловлення – спонукати адресата (дитину) до діяльності. Напр.: *Зроби якнайшвидше, не зволікай!* (Колосок. – 2019. – № 10. – С. 12); *Тож вивчайте вічні закони, [за якими живе і розвивається наш прекрасний і дивовижний світ!]* (Веселі уроки. – 2018. – № 10. – С. 11); *Щільно застібни рукави і комір* (Колосок. – 2019. – № 7. – С. 13).

Як цілком слушно зазначає В. Чабаненко, «ступінь експресивності словесного волевиявлення значною мірою залежить від стилістичного прийому використання форм наказового способу» [106, с. 184], конструкціям із якими належить центральне місце серед засобів вираження спонукання в сучасній українській газетно-журнальній мові. Як у власне-контекстах, так і заголовках суттєво переважають конструкції з формами 2-ї особи однини та

2-ї особи множини наказового способу, що спричинено властивими цим формам семантичними ознаками – прямою комунікативною спрямованістю на адресата й чітким вираженням волевиявлення мовця. Натомість конструкції з формами 1-ї особи множини наказового способу, що містять ці самі ознаки, трапляються рідше, здебільшого в заголовках, що зумовлено офіційністю і субординаційністю стосунків між учасниками мовленнєвого акту в публіцистичній сфері комунікації [106, с. 122]. Пор.: *Читай етикетки, [на яких зазначений склад продукту – це має стати життєвою нормою]* (Колосок. – 2019. – № 7. – С. 13); *Думай – [це ще нікому не зашкодило]* (Колосок. – 2018. – № 10. – С. 12); *Нікому не відчиняй, [якщо ти залишився вдома один. Різні люди бувають]* (Веселі картинки. – 2019. – № 4. – С. 2–3); *Дякуй за все, [що маєш]* (Ангелятко. – 2019. – № 7–8. – С. 2); *Ти не соромся, ти не бійся, а просто смійся, смійся, смійся!* (Веселі картинки. – 2018. – № 6. – С. 20); *Поміркуйте. [Щоб зігритися в холодну погоду, метелики розправляють свої крила на сонці]* (Юний натураліст. – 2019. – № 10. – С. 23); *Уявіть, [як було падати з такої висоти!]* (Веселі уроки. – 2019. – № 8. – С. 3); *Годі в класі вам сидіти, поспішайте всі до гри на рахунок «раз, два, три!»* (Барвінок. – 2018. – № 1. – С. 12–13); *Слухай, виповзаймо, на травичці полежимо, на сонечку позасмагаємо!* (Веселі картинки. – 2020. – № 7. – С. 27); *Нумо, з'ясуймо!* (Колосок. – 2020. – № 2. – С. 16). Такі побудови є здебільшого формулами-рекомендаціями з різних аспектів життєдіяльності дітей: вони застерігають, повчають, мотивують до певного виду діяльності тощо.

Справді, речення спонукальної модальності найпридатніші для вираження волевиявлення мовця, реалізації волюнтативної мовленнєвої функції. Різні види вольового спонукання – наказ, вимога, заклик, побажання, застереження, порада, прохання і под. – нерідко супроводжуються емоціями. Емоційно збудженим може бути і той, від кого іде вольовий імпульс, і той, на кого цей імпульс спрямований. У такому разі експресія волюнтатива, узгоджуючись із почуттєвою енергією, оцінюючись і

сприймаючись через призму почуттєвості, значно посилюється, що в писемному мовленні відтворюється за допомогою окличної інтонації. Спонукальні речення з окличним стилістично-емоційним забарвленням значно активніші в мові української газетно-журнальної дитячої періодики, аніж власне-спонукальні, й особливо у ролі заголовків, що зумовлено прагненням авторів – журналістів, письменників – активно впливати на адресата, закликати його до дії, експресивізувати контекст, увиразнювати емоційно-вольовий струмінь висловленого. Пор.: *Подивіться тільки, [скільки тут грибів, а суниць, а ліщини?!]* (Веселі картинки. – 2019. – № 7. – С. 2–3); *Стій! [На твоєму шляху зачарована брама]* (Пізнайко від 6. – 2020. – № 1. – С. 4); *Віддавай більше! Вимагай менше!* (Ангелятко. – 2019. – № 5. – С. 2); *Хвилювання довіряй Богові!* (Ангелятко. – 2018. – № 7–8. – С. 2); *Гей, вставайте! Годі спати! Треба сонце зустрічати!* (Дзвіночок. – 2018. – № 4. – С. 14–15); *[Як це так? Що ж це?]* *Рятуймо Пізнайка!* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 8. – С. 10); (заголовок) *Подорожуймо у минуле разом!* (Колосок. – 2019. – № 3. – С. 11).

С. Харченко спонукальні мовленнєві акти з погляду інтенсивності волевиявлення поділяє на три типи: акти категоричного спонукування, пом'якшеного спонукування і спонукування на розсуд адресата [103, с. 143]. Усі три типи мовленнєвих актів представлені сьогодні у мові дитячої періодики, проте найуживанішими є акти останнього типу, які, безперечно, як і інші, набувають «виразово-стилістичної ефективності тільки на фоні загальної логіко-психологічної ситуації мовлення, на фоні цілеспрямованої мовленнєвої стратегії й тактики індивіда» [105, с. 144]. У сучасних комунікативно-спонукальних актах автори специфічних текстів для дітей почали активно використовувати тактики – натякання й іронізування. Першу – для того, щоб викликати в співрозмовника (читача) певні асоціації, створити умови для здогадування, не розкриваючи справжніх намірів. Причини натякання зазвичай позамовні. На думку А. Беззубова, первинною метою натякання є прагнення уникнути «комунікативного ризику», тобто

небажання загострювати ситуацію [8, с. 35]. Напр.: *Поїзд, як кажуть, зрушив з місця. Нехай не буде в нього непередбачуваних зупинок* (Казковий вечір, 30.01.2018, с. 2). Другу тактику застосовують, аби поглузувати над ситуацією, що склалася, над співрозмовником і под. Її здебільшого посилюють речення питальної або розповідної модальності, які розгортають зміст, спонукають читача до сприйняття важливих рішень. Напр.: *Не стрибай у коридорі! На перилах не катайся! Не шуми, не борюкайся! Сядь тихенько і сиди!* (Веселі картинки. – 2019. – № 3. – С. 11). Обидві тактики по-сучасному «розкуті», реалізують експресивно-побажалльні чи експресивно-закличні інтенції мовця.

Специфікою дитячої газетно-журнальної періодики є розміщення в ній низки порад з певної тематики, оформлених як комплекс запитань і відповідей. Такі питально-спонукальні поєднання активізують увагу маленького читача, легко запам'ятовуються, є корисними для дитячого повсякдення. Напр. порадник «Гра з вогнем – не сміх! Правила для всіх!»: *1. Знайшов сірники? Пошукай для гри щось безпечніше. 2. Побачив вогонь і дим? Сповісти дорослих? 3. Хочеш посидіти біля багаття? Сядь так, щоб не обпектися. 4. Знаєш, що електрична розетка для електроприладів? Не встромлюй в неї сторонні предмети. 5. Надворі гроза? Посидь вдома. Зачини всі вікна, квартирки та двері. 6. В приміщенні виникла пожежа? Не ховайся! Нахилися та біжи до дверей* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 3. – С. 3).

Мова газетно-журнальної публіцистики покликана, як відомо, впливати на читацьку аудиторію, навіюючи їй ті чи ті ідеї, сприяючи появі не лише емоційної реакції у формі почуття-ставлення, що його переживає читач, а й у формі дій та вчинків. Визначальну роль у цьому процесі відіграє журналіст (автор) як творча мовна особистість. Створюючи контекст, він прагне викликати емоції, що мають неабиякий вплив на сприймача. Джерелом породження емоцій нерідко слугують окличні речення.

У сучасному українському газетно-журнальному дитячому контексті домінують розповідно-окличні речення, які не лише констатують певний

факт дійсності, а й виражають почуття мовця, передусім журналіста, письменника, автора газетної чи журнальної публікації, не змінюючи модального значення і цілеспрямованості повідомлення. У такому разі емоційний зміст нашаровується на інтелектуальний, співіснуючи з ним у семантиці речення [36, с. 16]. Напр.: *Тепер вона в це твердо вірить!* (Малятко. – 2020. – № 1. – С. 6); *Неправда, я справжня, срібна, найвищого татунку!* (Малятко. – 2019. – № 3. – С. 4); *Як гарно навкруги! Оце вже погуляю!* (Колосок. – 2020. – № 2. – С. 6); *Ніякої з мене користі!* (Малятко. – 2020. – № 1. – С. 7).

Новою є тенденція до посилення емоціогенності сучасного українського газетного тексту, якої досягають вдалим, виваженим поєднанням різнопланових сегментних (часток, вигуків, займенниково-прислівних слів) і суперсегментних (інтонації) мовних засобів у межах окличних конструкцій. Такі висловлення нерідко доповнюють питальними конструкціями, що створює ефект розмови автора з читачем. Напр.: *Ой! Хто так смішно верещить? А, це – Пульчинелла, лялька-італієць. Цей теж в кишеню за словом не полізе... – Ні, заперечать німці. – Його ім'я – Касперле! – І зовсім не Касперле! – обуряться англійці. – Панч, ось як його звати! – Оце ще вигадали! – розсміються французи! – Це ж наш Полішинель! По-лі-ши-нель!!! Зрозуміло? Ой, було б чого сперечатися! Всі ці ляльки... як рідні брати. Живуть у різних місцях, але схожі так, просто жжах! Все подібне: характер, звички, і мама у нас – РУКАВИЧКА!* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 4. – С. 5).

Деякі суперсегментні мовні засоби, зокрема повторення та порядок слів, в окличних реченнях використовують зрідка, напр.: ***Я най-най-найвелетенський! Я най-най-найвелетенський! Я – ходяча гора!*** (Пізнайко від 6. – 2019. – № 2. – С. 2); *А там, де збираються діти, безумовно, починаються ігри!* (Пізнайко від 6. – 2020. – № 4. – С. 6).

Сучасні українські газети і журнали для дітей намагаються стати ближче до читача, прагнуть говорити з ним тепліше, щиріше [36, с. 102].

Цьому слугують розповідно-окличні заголовки зі звертаннями, які подібні до інтимної розмови і цією «розмовністю» створюють увиразнену експресію, напр.: *Добридень, тепле літечко!* (Колосок. – 2018. – № 6. – С. 12); *Джмелю, джмелю волохатий, відпочить лети до хати!* (Колосок. – 2019. – № 5. – С. 10).

До інноваційних тенденцій, що стосуються оформлення окличних речень, уживаних у дитячій газетно-журнальній періодиці, належить графічне виокремлення літер, комп'ютерне «розрідження» найвагоміших лексем, подвійне-потрійне використання знаків оклику і питання тощо. У такий спосіб посилюють семантичну та інформаційну значущість певних компонентів реченневої структури, актуалізують внутрішню енергетику окличного речення [50, с. 209]. Напр.: (заголовок) БАБАХ!!! (Пізнайко від 6. – 2019. – № 4. – С. 11); Раптом стався ДУЖЕ-ДУЖЕ ВЕЛИКИЙ БАБАХ! (Пізнайко від 6. – 2019. – № 4. – С. 11); Вигукну радісно і голосно: їжачо-о-ок! (Малятко. – 2020. – № 5. – С. 6). Такі графічні різнозначення властиві передусім невеличким гумористичним текстам, де за їхньою допомогою автор відтворює цілу гаму емоційних відтінків задоволення, обурення, схвалення, захоплення, сумніву, заперечення, образи тощо. Пор.:

– *Скільки коштує це гарненьке цуценя?*

– *Усього двісті гривень!*

– *Дуже до-ро-го! А половину?*

– *Що? Я півцуценяти не продаю!!!* (Веселі картинки. – 2019. – № 8. – С. 18).

2.5 Стилiстичнi фiгури як прийоми посилення, увиразнення мовних засобiв дитячого тексту

Низка емоційно-експресивних властивостей українських творів для дітей має своє відображення в стилістичних фігурах, витворених структурою речення. Стилiстичнi фiгури – це особливi «звороти i синтаксичнi побудови,

які, на відміну від тропів, не додають нового змісту, а посилюють естетичний вплив мови» [80, с. 452].

Як засвідчує обстежений матеріал, мова журнальних публікацій для дітей багата на *повтори* – фігури мови, що полягають у «повторенні в певній послідовності звуків, слів або їх частин, висловів для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [80, с. 459]. Основною стилістичною функцією повтору, отже, є художнє увиразнення мови, употужнення зображальних властивостей. Як слушно зауважує І. В. Анненкова, повтор словоформи, словосполучення чи речення є порушенням синтагматичного ланцюга і вже за цією однією структурною особливістю має змогу перетворитися в експресивний синтаксичний прийом. Конструкції з повтореннями, особливо поширеними, не вміщуються у відомі схеми синтаксичних зв'язків. Слова, що повторюються, ніяк не підпорядковані, а в явищі самого повторення і у відсутності традиційного зв'язку між словами закладені елементи експресії, яка додатково виражається паузою перед словоформою, що повторюється, а також особливою інтонацією її вимови [2, с. 101]. Пор.: *Білі гуси* летять над лугами, / *В синім небі* біліють снігами, / *В синім небі* хмарками зникають, / *Довго-довго* їх очі шукають. / *Білі гуси* на озеро впали (Пізнайко від 6. – 2019. – № 2. – С. 9); *Лийся, лийся* над травою, / Молодою, / Запашною, / *Лийся, лийся* / *Густо-густо* / *На* розложисту капусту. / *Лийся, лийся*, наче з бочки, / *На* зелені огірочки, / *На* петрушку, / *На* чорнушку, / *На* квасолю, бараболю і на мак, / *На* пастернак, / *На* коноплі і на льон, / *На* козелець, на пасльон... / *Лийся*, дощичку, кругом, / *А* найбільше *над* вівсом, / *Над* вівсом, / *Над* ячменями, / *Над* житами, пшеницями (Джміль. – 2020. – № 1. – С. 2).

Повтор подовжує враження, фіксує тривалість художнього діяння якогось мовного факту, зміцнює ступеневе наростання художнього ефекту, як-от: *Він* у поле – сонце коле, / *Він* у ліс – гарячий спис, / *Він* в комірку біля школи / *Шусть* – зігнувся і поліз (Колосок. – 2019. – № 1. – С. 3). Підвищене емоційне реагування на якісь явища, психологічно напружений стан мовця –

все це вдало передають автори за допомогою повтору. На думку І. Завальнюк, «активізація повторень є свідченням стилістичного осмислення слова, намаганням журналіста тримати читача в полоні власних ідей. Цей яскравий синтаксичний засіб своїм корінням також сягає розмовного мовлення і є не лише засобом виразності, а й новим елементом інформації» [53, с. 43].

Повтор посилює виражену в мовленні тривалість дії, багаторазовий її вияв та послідовність дій, напр.: *Сипле, сипле, сипле сніг...* / Мов метелики сріблисті, / Ті сніжинки білі, чисті / Тихо стеляться до ніг... / *Сипле, сипле, сипле сніг...* / *Сипле, сипле, сипле сніг...* / Тихо, легко і спроквола / Покриває все довкола, / *Ні стежок, ані доріг...* / *Сипле, сипле, сипле сніг...* / *Сипле, сипле, сипле сніг...* / *Вже* присипав доли, гори, / *Вже* весь світ, мов *біле море*, / *Біле море* без доріг... / *Сипле, сипле, сипле сніг...* (Пізнайко від 6. – 2020. – № 1. – С. 9).

На ґрунті модифікації словотворчим або тавтологічним ускладненням у журнальних текстах для дітей натрапляємо на численні зразки художнього увиразнення: *Гуси-гуси-гусенята*, Візьміть мене на крилята (Веселі уроки. – 2019. – № 3. – С. 4); Майстер *грає, виграває*, / Вірний цуцик вислухає (Малятко. – 2019. – № 4. – С. 3). Отже, у змістовому плані повтор – це важливий момент організації тексту, а в стилістичному – виразне явище в тексті [70, с. 111].

Оригінальну стилістичну фігуру творить особливий вид повтору – *полісиндетон*. Це повторення службових слів зі стилістичним завданням створення художнього ефекту експресії, динаміки, швидкості перебігу подій: *В* понеділок пряла, / *У* вівторок ткала, / *А в* середу у череду / Овечки загнала. / *У* четвер білила, / *У* п'ятницю мила, / *А в* суботу всю роботу / До кінця скінчила (Джміль. – 2019. – № 3. – С. 3); *У* бобра добра багато: / *І* надворі, / *І* в оборі, / *І* в коморі, / *І* у хаті (Веселі уроки. – 2019. – № 4. – С. 7).

Твори майстрів дитячої поезії та прози яскраво свідчать про те, що прийом повтору не є надлишковим елементом текстової структури. Навпаки,

коли у вірші, оповіданні чи казці відтворюється та сама лексема (чи сполучення лексем), при кожному наступному повторенні контекст підказує і допомагає дитині-читачеві (слухачеві) виявити додаткові значення. Повтори є засобом актуалізації нових контекстних відтінків значення.

Функціонуючи у творах для дітей, повтори виражають численні факти чуттєвого стану людини, волевиявлення, вони слугують формою реагування на різні обставини мовлення, акцентування уваги читача на чомусь важливому, особливому, уточнення тонких емоційно-експресивних відтінків мовного вираження, інтенсифікованої виразності, підґрунтям яких є людська воля й емоції [106, с. 203]. Саме волюнтативна та емотивна функції мови стилістично активізують в єдиний функціонально-виражальний комплекс усі синтаксичні засоби, також і повтори.

Яскравим і досить поширеним явищем вияву експресії у публікаціях для дітей є також *асиндетон* – стилістична фігура, що «має будову багатокомпонентного складного безсполучникового речення» [80, с. 433]. Це досить оригінальне мовне явище, у якому виразно виявляється багатство стилістичних можливостей мови, національний спосіб мислення і, врешті, дитяче світобачення. Згадана стилістична фігура будується на пропускові сполучників між окремими складниками тексту. Саме такий виклад, на думку Т. Ярмоленко, сприяє стислості мовлення, надає йому виразності й стрімкості [112, с. 44].

Безсполучниковий зв'язок широко використовують у поетичних текстах, уміщених у сучасних українських періодичних дитячих виданнях. Асиндетони дають змогу досягти більшої стислості, емоційної конденсації, напр.: *Весна прийшла! / Тепло знайшла! - / Кричать дівчатка й хлопчики. / – Цвірінь! Цвірінь! / Журбу покинь! – / Клопочуться горобчики* (Пізнайко від 6. – 2019. – № 5. – С. 4); *Вже сонце не гріє, / Не жовтіє жито, / Мак не червоніє, – / Тільки мряка сіє / Крізь небесне сито* (Малютко. – 2019. – № 4. – С. 7).

Традиційний асиндетон, як визначає О. Крилова [70, с. 113], – це передусім поетичні зачини, побудовані на асоціативному зіткненні двох (чи більше) синтаксичних одиниць різного семантичного наповнення, напр.: *Скоро сонечко пригріє, / Потечуть струмки, / Темний гай зазеленіє, / Зацвітуть квітки. / Підем ми тоді з тобою / В ліс на цілий день* (Джміль. – 2019. – № 5. – С. 2).

Багато творів для дітей мають жартівливий характер. Події і ситуації в них відображають життя з комічного боку. Саме в таких текстах виявляється стилістичний колорит гумору.

Сміховий світ – явище цікаве в плані стилістичному. Наша вітчизняна сміхова культура має давні й багаті традиції. Українська поезія й проза для дітей успадкувала колективний характер народного сміху (сміються у дитячих творах всі, висміюються негативні, з погляду народної моралі, явища, сміх буває веселий і незловтішний). Це дало змогу дитячим письменникам поєднувати достовірне й неймовірне, бачити серйозне у смішному. Сміх стає ефективним засобом естетичного пізнання дитиною справжнього життя, оцінки нею навколишньої дійсності, власних дій.

Гумористичний колорит в українських текстах для дітей подається як у цілому творі, так і в окремій його частині. Мовні засоби гумору зумовлені змістом твору. Комізм може:

а) з'являтися в синтаксичній будові, скерованій на вираження контрастно-комічних зіставлень, протиставлень, висновків [70, с. 115], як-от: *Вісім вудок у хлоп'ят. / Вісім в них було гачків, / Вісім свіжих черв'ячків. / Вісім вже пройшло годин, / А бобир – на всіх один!* (Малятко. – 2019. – № 3. – С. 4);

б) утворюватися внаслідок вживання слів-присудків з особливою, гумористичною метафоризацією: *Мій синочок – розбишака: / Чи то кіт, чи то собака, – / Він нічого не боїться – / Лізе биться* (Барвінок. – 2018. – № 3. – С. 8); *То щипне свого сусіда, / То поглядує навкруг, / То під партою обіда, / То на парті ловить мух* (Веселі уроки. – 2019. – № 7. – С. 2).

Стилістичний колорит урочистості виявляється у творах для дітей, коли автор ставить за мету збудження високих почуттів і настроїв у дитини-читача (слухача) щодо пам'ятних подій, національних героїв, патріотичних учинків, якихось важливих фактів. Твори для дітей, витримані в стилістичному колориті урочистості, переважно мають складні синтаксичні конструкції, однорідні члени, що сприяє створенню урочистої інтонації і ритму; у них наявні звертання-оклики чи окличні конструкції, які повторюються з нарощуваною інтонацією, як-от: *Всі його ми батьком зємо, / Так від роду і до роду: / Кожний вірш свій і поему / Він присвячував народу* (Веселі картинки. – 2019. – № 4. – С. 4).

С. Єрмоленко зазначає, що кількість, семантична та емоційна градація колоритів чи тональностей стилю є величинами змінними [46, с. 30]. Справді, в індивідуальному стилі можуть реалізуватися різні стилістичні тональності. Зокрема, Леся Українка у творі «Красо України, Подолля!», уміщеному в журналі «Барвінок», послуговується стильовими різновидами літературної мови – урочистої тональності: *Красо України, Подолля! / Розкинулось мило, недбало! / Здається, що зроду недоля, / Що горе тебе не знавало!* та інтимно-пестливої: *Он ярочки зелененькі, / Стежечки по них маленькі, / Перевиті, мов стрічечки, / Збігаються до річечки* (Барвінок. – 2018. – № 6. – С. 4), репродукує ці різновиди і водночас своєю мовною практикою закладає у текст естетичну оцінку, що знаходить відгук у дитини-читача.

Отже, проаналізовані стилістичні фігури – повтор (а також полісиндетон як його різновид), асиндетон, які досить природно й експресивно-виразно виявляють себе у текстах, призначених для дитячого читання, засвідчують свою активність, стилістичну виразність і різнофункційність у мові сучасної української періодики. Повтори увиразнюють виклад, употужнюють зображальні властивості мови, зосереджують увагу маленького читача на найважливіших особах, предметах, явищах, викликаючи потрібні для сприймання асоціації. Асиндетони слугують окрасою поетичного слова для дітей, досконалим

засобом передачі найтонших нюансів мислення. Вони дають змогу читачеві зорозово уявити й відчути динаміку життя природи, її розмаїття. Унаслідок стислості й виразності викладу журналісти, автори поетичних і прозових текстів для дітей створюють цілісну розповідь, інтонаційно нанизуючи непоширені речення в ланцюг багатоконпонентної безсполучниковості, чим увиразнюють кожную виділену частину, динамізують її.

Як засвідчує обстежений матеріал, в українських творах для дітей реалізуються різні стилістичні колорити чи «тональності стилю» [45, с. 18]. Поезія, зокрема, органічно поєднує доброзичливо-іронічне слово з романтичною тональністю природної оповіді, коли живе образне слово наповнюється досвідом, своєрідною оцінкою. Коли спробувати перебудувати речення, по-іншому переказати текст, вилучити з нього мовні орієнтири дитячого світобачення, то він буде зовсім інакше сприйматися читачем (слухачем), утратить мовно-дитячу внутрішню тональність. Митці, що пишуть прозові твори, призначені для дитячого читання, найчастіше закладають у тексти естетичну оцінку, яка знаходить відгук у дитини.

2.6 Висновки до розділу 2

Прості двоскладні речення в мові української газетно-журнальної періодики початку ХХІ ст. є звичним явищем, а стилістичним ефектом володіють ті з них, що мають передусім непрямий порядок слів. Стилiстичний ефект, створюваний інверсією, може бути різним. З одного боку, це посилення емоційно-експресивного забарвлення висловлення, а з іншого – стилізація розмовного мовлення. За інверсії першого виду, або коли порушують послідовність «тема перед ремою», інверсійний порядок слів перестає виконувати комунікативно-синтаксичну функцію, натомість посилюється стилістична функція. У разі інверсії другого виду, тобто в неактуалізованих словосполученнях, об'єктивний порядок слів «тема перед ремою» збережено, й адресат однозначно сприймає комунікативний зміст висловлення. Результатом цієї інверсії є розмовно-розповідна стилізація, що

експресивно забарвлює мову дитячих часописів.

Неоднаковий стилістичний потенціал у мові сучасних українських дитячих часописів виявляють односкладні речення, кількість яких помітно зростає як у власне контекстах, так і в заголовках. Означено-особові речення є репрезентантами стильової економності. Виокремлюючи важливу дію, вони додають викладові динамізму, активізують основну ідею змісту в ролі заголовків газетних публікацій. Безособові речення через своє специфічне функціональне призначення – фіксувати реалізацію дії – є досить поширеними. У ролі головного члена безособового речення ширшого вжитку, порівняно з попередніми роками, набувають предикативні форми на *-но*, *-то*, що засвідчує процес відродження живомовних традицій, відновлення самобутніх рис і тенденцій у синтаксисі української мови. Інфінітивні речення виявляють здебільшого прагматичний потенціал у ролі усталених, шаблонних засобів вираження порад, наказів, а також як засоби реалізації прагматичних інтенцій мовця в текстах спеціального (тематичного) призначення. Номінативні речення найактивніше реалізують інформативно-повідомлювальну, власне-номінативну та оцінно-номінативну стилістичні функції. Їхню стилістичну спроможність нерідко посилюють ланцюжковим розташуванням кількох номінативних речень, що дає змогу малими структурними формами відтворювати масштабність подій, розгортати їхню динаміку.

Неповні речення як засоби економної експлікації в мові українських дитячих газет і журналів початку ХХІ ст. здебільшого стилістично марковані і виконують емоційно-виокремлювальну, лаконізаційну та констатаційну роль. Пропуском підмета, присудка чи другорядного члена речення посилюють важливіші у функціонально-стилістичному плані властивості характеризованого об'єкта.

Речення питальної модальності активно перебирають на себе експресивну функцію, акумулюючи центральну ідею публікацій у ролі заголовків. У власне контекстах, передусім у гуморесках, жартівливих

віршах частішає градаційне розташування побудов «питання – відповідь», натомість у заголовках їх не використовують.

Речення спонукальної модальності найпридатніші для вираження волевиявлення мовця, реалізації волюнтативної мовленнєвої функції. Різною є і журналістська тактика використання спонукальних речень: типовими стали натяки та іронія.

Функціональним оновленням і стилістичною маркованістю детерміноване в сучасному українському дитячому газетно-журнальному контексті вживання окличних речень. Їхній зміст дедалі частіше підсилюють розмовні елементи. Яскравої стилістичної конотованості досягають також композиційними прийомами прикінцевого розташування окличних речень, ланцюгового поєднання різних їхніх типів, графічного виокремлення актуалізованих елементів речення чи всього речення загалом, чим не лише посилюють художньо-стилістичну організацію тексту, а й надають йому композиційно-стилістичного завершення.

ВИСНОВКИ

На основі спостережень, проведених у процесі дослідження синтаксису української дитячої газетно-журнальної періодики, можна зробити такі висновки:

Історичні умови розвитку нашої держави позначилися також на формуванні дитячої періодики, яка у своєму розвитку пройшла складний шлях становлення. Зародилися журнали для дітей у Західній Україні, оскільки там були сприятливі умови для друку. У часи радянської влади часописи виконували пропагандистську функцію. Лише зі здобуттям Україною незалежності активізувався процес виробництва журналів, збільшилася кількість періодики, яка дбає про патріотичне виховання дитини.

З 2007 року на теренах нашої держави з'явилися аналоги закордонної друкованої преси, присвяченої героям Уолта Діснея та російської мультиплікації. Ці та інші чинники зумовили появу якісно нових типів видань, які у своїй концепції використовують відомий усім образ. Тому виникла потреба вдатися до поділу дитячих журналів на дві групи: видання, що мають «власне обличчя» та видання, що використовують відомий образ.

Часописи з «власним обличчям» вирізняються чіткою та продуманою структурою, якісним графічним оформленням та текстово-зображувальним наповненням. Для вдалої комунікації на сторінках видання є персонаж – своєрідний гід. Він має особливу манеру спілкування, зовнішній вигляд та модель поведінки. Особливість полягає в тому, що такий герой не має жодного шаблону для копіювання, а сам моделює всі ситуації. Дитина поступово знайомиться з ним, читаючи регулярно видання.

Видання, що використовують відомий образ («Вінні та його друзі», «Барбоскіни», «Губка Боб квадратні штани», «Смішарики», «Barbie» та ін.), апелюють до сформованих у майбутньої аудиторії вражень та емоцій. У таких виданнях переважає графічне наповнення. Майже відсутні літературно-художні, художньо-публіцистичні жанри, рідше трапляються

інформаційні жанри. Часописи цієї групи розраховані на ігрову діяльність дитини, розвиток абстрактного мислення. Вони мають чітко слідувати сформованому в уяві дитини персонажу.

Особливості публіцистичних текстів для дітей зумовлені їхніми специфічною метою, завданнями, своєрідною формою мислення її адресата.

Поетична чи прозова мова ілюструє значні можливості дитячих письменників, журналістів у творчому застосуванні і розвитку розмаїття засобів художньої образності – лексико-фразеологічних, фонетичних, словотвірних, морфолого-синтаксичних.

Синтаксичний рівень організації дитячих текстів підпорядкований рівневі лінгвального розвитку дитини. Серед синтаксичних особливостей творів для дітей привертає увагу передусім перевага простих речень. Спостерігаємо тенденцію до активного зворотного словорозташування в межах простого речення.

Спостережено також, що стилістично увиразнена контекстуальна одиниця, яка має емоційно-експресивне навантаження, спирається здебільшого на художньо виразні односкладні і неповні синтаксичні утворення. Автори виявляють велику майстерність щодо використання односкладних структур, представлених означено-особовими, номінативними, інфінітивними, безособовими конструкціями, які надають контексту експресивного тону. Узаємодіючи з простими двоскладними реченнями, односкладні речення збагачують стилістичні можливості віршів, казок, оповідань для дітей, творять емоційно забарвлені контексти.

Означено-особові речення реалізують свої специфічні стильові риси: стислість, економність, яскраву виокремленість на тлі звичних двоскладних реченневих структур і чітко переносять акцент із виконавця дії на дію, є стилістично індивідуальними, зумовленими комунікативною потребою економного вираження думки. Цей вид речень широко використовують у діалогічному мовленні таких жанрових різновидів, як казка, оповідання, байка, гумореска і под., що є закономірним, оскільки таке мовлення,

створюючи колорит розмовності, тяжіє до максимального спрощення.

Односкладні інфінітивні речення увиразнюють такі модальні відтінки, як рішуче твердження, умову, категоричність, наказовість, необхідність, неминучість, домагання, заклик, спонукання тощо. Ці структури слугують формою вираження складних психологічних обставин мовлення, психологічно напруженого стану людини, її чуттєвого наснаження.

Безособовими конструкціями оформлюють оцінку різноманітних та яскравих явищ природи, реагування мовця на різні події. Вони фіксують особливо піднесені відчуття, враження, настрої та інші людські емоції. Останнім часом помітна активізація безсполучникових конструкцій з головним членом на *-но*, *-то*. Дієслівність стає домінантною, речення висловлюють особливої сили дієвість, енергійність та водночас експресивність.

Дитячі письменники, журналісти послуговуються також односкладними номінативними конструкціями, які широко використовуються в описах картин природи, коли саме в такий спосіб можна якнайкраще виділити кожну деталь, загострити увагу дитини-слухача (читача) на почутому (уявному). Номінативні речення вносять експресивний ефект, формуючи художній опис.

У монологічному мовленні сучасної дитячої газетно-журнальної періодики простежуємо переважно неповні двоскладні речення чи частини складного речення з неназваним підметом. Відсутність підмета компенсує здебільшого попередній контекст. Основними функціями, що їх виконують неповні речення з неназваним підметом, є емоційно-виокремлювальна та подекуди оцінна.

На відміну від монологу, граматичну неповноту синтаксичних одиниць діалогічного мовлення, зреалізованого в інтерв'ю, спричиняє здебільшого пропуск присудка. Виразною є тенденція до збільшення кількості пропущених членів у структурі неповних речень.

Досить поширеним явищем є також елімінація одного з головних

членів двоскладного речення в заголовках публікацій для дітей. Еліпсис дієслова руху в таких синтаксичних структурах виконує експресивно-видільну функцію, суть якої полягає у виокремленні обставин дії як комунікативно важливих компонентів і в увиразненні стрімкості, швидкості реалізації самої дії.

Установлено, що типовим явищем для дитячого мовлення є використання формально zdeформованих діалогічних структур, коли речення питальної модальності виконують не власне питальну, а експресивно-стилістичну функцію. Питальна структура в такому разі експресивізує монологічний плин думок. У діалогічному викладі питальні структури слугують здебільшого мотивувальними репліками щодо створення комічних ситуацій.

Питальні речення активні і в ролі заголовків дитячих публікацій, де вони створюють ефект «розкутого» усномовного синтаксису, забезпечують швидке отримання і сприймання інформації дитиною.

У мові української газетно-журнальної дитячої періодики активні також речення спонукальної модальності, якими виражають волевиявлення мовця, реалізують волюнтативну мовленнєву функцію. Спонукальні речення з окличним стилістично-емоційним забарвленням уживаніші, аніж власне-спонукальні, й особливо у ролі заголовків, що зумовлено прагненням авторів – журналістів, письменників – активно впливати на адресата, закликати його до дії, експресивізувати контекст, увиразнювати емоційно-вольовий струмінь висловленого.

Специфікою дитячої газетно-журнальної періодики є розміщення в ній низки порад з певної тематики, оформлених як комплекс запитань і відповідей. Такі питально-спонукальні поєднання активізують увагу маленького читача, легко запам'ятовуються.

У сучасному українському газетно-журнальному дитячому контексті домінують розповідно-окличні речення, які не лише констатують певний факт дійсності, а й виражають почуття мовця, передусім журналіста,

письменника, автора публікації, не змінюючи модального значення і цілеспрямованості повідомлення.

Новою є тенденція до посилення емоціогенності сучасного українського дитячого газетно-журнального тексту, якої досягають вдалим, виваженим поєднанням різнопланових сегментних (часток, вигуків, займенниково-прислівних слів) і суперсегментних (інтонації) мовних засобів у межах окличних конструкцій.

До інноваційних тенденцій, що стосуються оформлення окличних речень, уживаних у дитячій газетно-журнальній періодиці, належить графічне виокремлення літер, комп'ютерне «розрідження» найвагоміших лексем, подвійне-потрійне використання знаків оклику тощо. У такий спосіб посилюють семантичну й інформаційну значущість певних реченнєвих компонентів, актуалізують внутрішню енергетику окличного речення.

Низка емоційно-експресивних властивостей українських текстів для дітей знаходить своє відображення в стилістичних фігурах, витворених структурою речення. Твори, призначені для дитячого читання, багаті на повтори, які увиразнюють передусім поетичну мову, посилюють її експресивно-зображальні властивості. Прийом повтору не є надлишковим елементом текстової структури. Навпаки, коли у вірші, оповіданні чи казці відтворюється та сама лексема (чи сполучення лексем), при кожному наступному повторенні контекст підказує і допомагає дитині-читачеві (слухачеві) виявити додаткові значення.

У мові українських поетичних і прозових творів для дітей реалізуються різні стилістичні колорити й тональності стилю: інтимності-ласкавості (пестливості), урочистості, гумору. Різножанрові публікації для дітей органічно поєднують доброзичливо-іронічне слово з романтичною тональністю природної оповіді, коли живе образне слово пов'язується з життєвим досвідом, наповнюється своєрідною оцінкою. Митці, що пишуть для дітей, закладають у тексти потужний естетичний потенціал, який знаходить відгук у душі дитини.

Література

1. Агафонова А., Морараш Г. Співвіднесеність авторизованої оцінки з категорією авторської модальності. *Актуальні проблеми синтаксису*: міжнар. наук. конф., 19 – 21 жовт. 2006 р.: матеріали конф. Чернівці: Рута, 2006. С. 131–137.
2. Анненкова И. В. Язык современных СМИ как система интерпретации в контексте русской культуры (попытка риторического осмысления). *Язык современной публицистики*: сб. статей / сост. Г. Я. Солганик. Москва : Флинта: Наука, 2005. С. 99–114.
3. Арполенко Г. П., Забеліна В. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наук. думка, 1982. – 131 с.
4. Бабайцева В. В. Односоставное предложение в современном русском языке. Москва : Просвещение, 1968. 160 с.
5. Баган М. Риторичне питання як непрямий засіб заперечення в сучасній українській мові. *Теоретична і дидактична філологія*: зб. наук. праць / відп. ред. Г. Л. Токань. Київ : Міленіум, 2007. С. 3–12.
6. Багмут А. Й. Інверсія. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : «Укр. енцикл.», 2000. С. 205.
7. Багмут А. Й. Порядок слів. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : «Укр. енцикл.», 2000. С. 470.
8. Беззубов А.Н. Стилистические приемы газетной речи: учеб. пособ. Санкт-Петербург : Изд-во СПб. ун-та, 2000. 55 с.
9. Безкровна І. О. Поетичний текст як комунікативний акт: типи адресатів. *Мовознавство*. 1998. № 4–5. С. 67–72.
10. Белинская О. Е. Textoобразующая роль заголовка в формировании коммуникативной перспективы художественного текста. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія*: зб. наук. праць / відп. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. Вип. 1. С. 135–138.

11. Беляев Ю. И. Синтаксис современного русского литературного языка: учеб. пособ. 2-е изд., дополн. и перераб. Херсон: Изд-во ХГУ, 2003. 496 с.
12. Береговская Э. М. Система синтаксических фигур: к проблеме градации. *Вопросы языкознания*. 2003. № 3. С. 79–91.
13. Бережан Л. В. Категорія спонукальності в сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Івано-Франківськ. ун-т імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 1997. 16 с.
14. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика у засобах масової інформації. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації* / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. Київ : Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2008. С. 234–277.
15. Біятенко Л. О. Стилiстичне використання номiнативних речень. *Українська мова в школі*. 1962. № 6. С. 11–13.
16. Брицин В. М. Односкладні речення в українській мові: до питання методології їх дослідження. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 81–87.
17. Буряк В. Жанровість як система людського мислення. *Зб. праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2005. Вип. 13. С. 337–343.
18. Былинский К. И. Язык газеты: избранные работы / сост. К. М. Накорякова, К. И. Былинский. Москва : Изд-во МГУ, 1996. 304 с.
19. Вернигора Н. М. Роль періодичних видань для дітей у формуванні мовних навичок. *Стиль і текст*. Київ. Вип. 6. Електрон. ресурс. Режим доступу: <http://joumlib.univ.kiev.ua>
20. Виноградов В. В. Исследования по русской грамматике. *Избранные труды*. Москва : Наука, 1975. 324 с.
21. Взаємодія усних і писемних стилів мови : монографія / відп. ред. М. М. Пилинський. Київ : Наук. думка, 1982. 180 с.
22. Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови : монографія / відп. ред. М. М. Пилинський. Київ : Наук. думка, 1990. 216 с.

23. Вихованець І. Р., Городенська К. Г Семантико-синтаксична структура речення. Київ : Наук. думка, 1983. 219 с.
24. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наук. думка, 1992. 224 с.
25. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підруч. для студ. філол. ф-тів вузів. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
26. Газетные жанры / ред. кол.: В. И. Власов, А. В. Гребенев, И. А. Зубков и др. 2-е изд., перераб. Москва : Политиздат, 1976. 176 с.
27. Голоюх В. І. Еліптичні речення з невербалізованими головними членами. *Мовознавство*. 1982. № 1. С. 21–26.
28. Грицина В. І. Інфраструктура речень публіцистичного стилю: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2002. 20 с.
29. Грищенко А. П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Наук. думка, 1969. 155 с.
30. Григорьева О. Н. Публицистический стиль в системе функциональных разновидностей языка. *Язык средств массовой информации* : учеб. пособ. для вузов / под ред. М. Н. Володиной. Москва : Академич. Проект; Альма Матер, 2008. С. 355–365.
31. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : монографія. Чернівці: Рута, 1999. 336 с.
32. Гуйванюк Н. В., Шабат С. Т. Питальні речення в сучасній українській мові: навч.-метод. посіб. Чернівці: Рута, 2000. 65 с.
33. Гуйванюк Н. Експресивний синтаксис: досягнення і проблеми. *Актуальні проблеми синтаксису*: міжнар. наук. конф., 19–21 жовт. 2006 р.: матеріали конф. Чернівці: Рута, 2006. С. 267–275.
34. Давидченко Т. С. Аудиторія дитячої преси: вивчення потреб та зацікавлень дитини. *Наукові записки Інституту журналістики* : зб. наук. праць. Київ, 2009. Т. 35. С. 87–91.

35. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: 200-річчю Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна присвячується / авт. Л. Р. Безугла, Є. В. Бондаренко, П. М. Донець та ін. Харків : Константа, 2005. 356 с.
36. Добросклонская Т. Г. Язык средств массовой информации: учеб. пособ. для студентов вузов. Москва : КДУ, 2008. 116 с.
37. Довженко О. В. Роль дитячих журналів у національно-патріотичному та естетичному вихованні особистості. *Наукові записки Інституту журналістики* : зб. наук. праць. Київ, 2011. Т. 45. С. 184–187.
38. Дудик М. П. Про мовностилістичні аспекти публіцистики. *Проблеми граматики і лексикології української мови* : зб. наук. праць. Київ : НПУ, 2001. С. 191–198.
39. Дудик П. С. Еліптичні речення в українській мові. *Українська мова в школі*. 1958. № 2. С. 3–7.
40. Дудик П. С. Неповні речення. *Сучасна українська літературна мова. Синтаксис* / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1972. С. 262–309.
41. Дудик П. С. Просте ускладнене речення: навч. посіб. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2002. 335 с.
42. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навч. посіб. для студентів вищих навч. заклад. Київ : Видавн. центр «Академія», 2005. 368 с.
43. Євдокимова Л. І. Функціонування складнопідрядних структур у публіцистичному стилі. *Мовознавство*. 1974. № 1. С. 60–66.
44. Єрмоленко С. Я. Стилїстичне значення порядку слів. *Українська мова і література в школі*. 1972. № 8. С. 29–38.
45. Єрмоленко С. Я. Семантичний аспект дослідження синтаксису і проблеми стилїстики. *Мовознавство*. 1981. № 1. С. 16–25.
46. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилїстична семантика. Київ : Наук. думка, 1982. 210 с.
47. Єрмоленко С. Я. Стилїстичне значення порядку слів. *Українська мова і література в школі*. 1972. № 8. С. 29–38.

48. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.). Київ : Наук. думка, 1970. 303 с.

49. Завальнюк І. Я. Речення питальної модальності в сучасній українській пресі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*: зб. наук. праць / відп. ред. М. Я. Плющ. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 4. С. 36–46.

50. Завальнюк І. Я. Функціонально-стилістичні особливості вживання окличних речень у сучасному українському газетному мовленні. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. праць на пошану проф. К. Г. Городенської з нагоди її 60-річчя / відп. ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2008. Вип. 8. С. 306–326.

51. Завальнюк І. Я. Стилістичне навантаження означено-, неозначено- та узагальнено-особових речень у сучасному українському газетному мовленні. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія* : зб. наук. праць у 2 т. / відп. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: Вид-во ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2008. Вип. 10. Т. 2. С. 205–211.

52. Завальнюк І. Я. Комунікативно-прагматичні функції та стилістичні вияви вставних одиниць у сучасному українському газетному мовленні / Інна Завальнюк // *Українська мова*. – 2009. – № 1. – С. 15–32.

53. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку XXI століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти : монографія. Вінниця: Нова Книга, 2009. 400 с.

54. Загнітко А. П. Теоретична граMATика української мови: Синтаксис : монографія. – Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.

55. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2006. 378 с.

56. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.

57. Іваницька Н. Л. Теоретичний синтаксис української мови: навч. посіб. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. Ч. 1. 103 с.
58. Іванюк С. Випробування дитинством. Сучасність. 1992. № 3. С. 176–183.
59. Івкова Н. М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Донецький нац. ун-т. Горлівка, 2007. 218 с.
60. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: навч. посіб. Львів: ПАІС, 2005. 304 с.
61. Кіт Н. Вербальне «обличчя» журналу для дошкільників у світлі дитячого сприйняття. *Стиль і текст*. Київ. Вип. 5. Електрон. ресурс. Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua>
62. Кібенко В. А. Конотація як засіб вираження оцінки в газетно-публіцистичних текстах. *Взаємодія одиниць різних рівнів германських, романських і слов'янських мов* : зб. наук. праць. Київ : КДПШМ, 1991. С. 126–131.
63. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови : підруч. для студентів філол. ф-тів ун-тів. Київ : Вид-во Київськ. ун-ту, 1967. 400 с.
64. Кожевникова Н. А. Синтаксическая синонимия в художественном тексте. *Вопросы языкознания*. 2005. № 2. С. 82–88.
65. Конторчук Г. К. Питальні конструкції в газетних жанрах. *Особливості мови і стилю засобів масової інформації*. Київ : Вища шк., 1983. С. 118–130.
66. Коньков В. И. Русская речь в средствах массовой информации. Стилистический аспект : монография. Санкт-Петербург : Изд-во СПб. ун-та, 2007. 271 с.
67. Костомаров В. Г. Языковой вкус эпохи: Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа. 3-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург : Златоуст, 1999. 320 с.

68. Кочегарова О. В. Дитячі видання в медіапросторі України. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Сімферополь, 2008. Том 21 (60). №1. С. 61–65.

69. Кравченко Є. Роль соціолінгвістичних факторів у формуванні сучасної граматичної норми. *Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту*: зб. наук. праць, присвяч. ювілею докт. філол. наук, проф., академіка АН ВШ, завідувача каф. укр. мови Загнітка Анатолія Панасовича. Донецьк: ДонНУ, 2004. С. 316–325.

70. Крылова О. А. Лингвистическая стилистика: в 2 кн. Москва : Высш. школа, 2006. Кн. 1. Теория. 319 с.

71. Круть І. Журнал для дітей: дискурсивні характеристики. *Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика*. Львів, 2011. Вип. 34. С. 136–141.

72. Крылова О. А. Лингвистическая стилистика: в 2 кн. Москва : Высш. школа, 2006. Кн. 2. Практикум. 120 с.

73. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Синтаксис. Київ : Рад. школа, 1965. Ч. II. 283 с.

74. Кульбабська О., Остафійчук І. Стилiстичнi характеристики заголовка як прагматичного знака журналістського тексту. *Актуальні проблеми синтаксису*: міжнар. наук. конф., 19 – 21 жовт. 2006 р.: матеріали конф. Чернівці: Рута, 2006. С. 298–303.

75. Лазуткина Е. М. Публицистический стиль: новые черты. Москва : ООО «Изд-во ЭЛПИС», 2008. 79 с.

76. Лешко У. О. Відродження «Дзвіночка» – журналу українських дітей *Наукові записки Інституту журналістики*. Київ : Інститут журналістики, 2006. Т. 22. С. 140–145.

77. Література. Діти. Час: зб. літературно-критичних статей про дитячу літературу / редколегія: М. К. Наєнко та ін. Київ : Веселка, 1989. 206 с.

78. Марич С. М. Емоційно-експресивний синтаксис української мови : навч. посіб. Київ : НМК ВО, 1992. 80 с.
79. Марич С. М. Стилiстичний синтаксис української мови: навч. посiб. Київ : ICDO, 1993. 72 с.
80. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилiстика української мови: пiдруч. для студ. фiлол. спец. вищих навч. заклад. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.
81. Мiрченко М. В. Структура синтаксичних категорiй : монографiя. Луцьк: Ред.-вид. вiдд. «Вежа» Волинськ. держ. ун-ту iм. Лесi Українки, 2001. 340 с.
82. Мова i час. Розвиток функцiональних стилiв сучасної української лiтературної мови : монографiя / вiдп. ред. В. М. Русанiвський. Київ : Наук. думка, 1977. 237 с.
83. Мова сучасної масово-полiтичної iнформацiї : монографiя / гол. ред. І. К. Бiлодiд. Київ : Наук. думка, 1979. 251 с.
84. Мойсiєнко А. Функцiональна семантика вставлених конструкцiй. *Урок української*. 2005. № 5–6. С. 19–22.
85. Москвин В. П., Ващенко Е. Д. Стилiстика руского язика: теоретический курс. 4-е изд. Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. 630 с.
86. Нагайцева Н. И. Коммуникативно-синтаксические типы простого предложения в стилистическом аспекте. Харьков : НТУ «ХПИ», 2003. 220 с.
87. Невский А. В. Стилiстические узоры заголовков печатных СМИ. *Язык и стиль современных средств массовой информации* : межвуз. сб. науч. тр. Всеросс. конф., посвящ. 80-летию проф. Н. С. Валгиной / отв. ред. Т. В. Маркелова. Москва : Моск. гос. ун-т печати, 2007. С. 253–261.
88. Немец Г. П. Актуальные проблемы модальности в современном русском языке. Ростов-на-Дону : Изд-во Ростов. ун-та, 1991. 188 с.
89. Особливостi мови i стилю засобiв масової iнформацiї: навч. посiб. для студ. фак. журн. ун-тiв. Київ : Вища шк., 1983. 151 с.

90. Петрова Н. В. Текст и дискурс. *Вопросы языкознания*. 2003. № 6. С. 123–131.
91. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації. Київ : НАН України, Ін-т укр. мови, 1995. 191 с.
92. Різун В. В., Непийвода Н. Ф., Корнєєв В. М. Лінгвістика впливу : монографія. Київ : Видавн.-поліграф. центр «Київський університет», 2005. 148 с.
93. Синтаксична будова української мови: монографія / відп. ред. М. А. Жовтобрюх. Київ :Наук. думка, 1968. 203 с.
94. Сидоренко О. Перші часописи для дітей у радянській Україні (1921–1925). *Журналістика* : зб. наук. праць. Київ, 2011. Вип. 10 (35). С. 40–46.
95. Сметанина С. И. Медиа-текст в системе культуры: Динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX в. Санкт-Петербург : Михайлов, 2002. 383 с.
96. Солганик Г. Я. О структуре и важнейших параметрах публицистической речи (языка СМИ). *Язык современной публицистики* : сб. статей / сост. Г. Я. Солганик. Москва :Флинта : Наука, 2005. С. 13–30.
97. Солганик Г. Я. Синтаксическая стилистика. 3-е изд., испр. и доп. Москва : КомКнига, 2006. 232 с.
98. Сологуб Н. М. Синтаксис художньої літератури для дітей. *Твори для дітей і про дітей у вітчизняній і зарубіжній літературі*. І частина: Тези і матеріали доповідей обласної міжвузівської науково-методичної конференції. Одеса: ОДУ, 1991. С. 63–65.
99. Сологуб Н. Про мову видань дитячої літератури. *Література. Діти. Час* : зб. літературно-критичних статей про дитячу літературу / упоряд. В. Я.Неділько. Київ : Веселка, 1979. С. 120–125.
100. Стилистика української мови: зб. наук. праць / редкол. Л. І. Мацько та ін. Київ, 1990. 108 с.

101. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. Винница: Нова Книга, 2009. 272 с.
102. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Наук. думка, 1972. 515 с.
103. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ :Наук. думка, 1973. 588 с.
104. Формановская Н. И. Стилїстика сложного предложения. Москва : Русск. язык, 1978. 240 с.
105. Харченко С. В. Спонукальнїсть як модально-синтаксична категорїя. *Науковї записки Вінницького державного педагогїчного університету іменї Михайла Коцюбинського. Серїя: Фїлологїя* : зб. наук. праць / відп. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: ВДПУ іменї Михайла Коцюбинського, 2000. Вип. 2. С. 142–145.
106. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови: монографїя. Запорїжжя: Вид-во Запорїзького держ. ун-ту, 2002. 351 с.
107. Шевченко В. Е. Типологїя сучасних журналів – засїб вивчення світогляду суспїльства. Науковї записки Інституту журналістики. Т. 28. Електрон. ресурс. Режим доступу: <http://journal.lib.univ.kiev.ua>
108. Ширяев Е. Н. Семантико-синтаксическая структура разговорного диалога. *Русский язык в научном освещении*. Москва : РАН, 2001. С. 132–148.
109. Язык и стиль современных средств массовой информации: межвуз. сб. науч. тр. Всеросс. конф., посвящ. 80-летию проф. Н.С. Валгиной / отв. ред. Т. В. Маркелова. Москва : Моск. гос. ун-т печати, 2007. 476 с.
110. Язык современной публицистики: сб. статей / сост. Г. Я. Солганик. Москва : Флинта : Наука, 2005. 232 с.
111. Язык средств массовой информации : учеб. пособ. для вузов / под ред. М. Н. Володиной. Москва : Академич. Проект; Альма Матер, 2008. 760 с.
112. Ярмоленко Т. С. Деякі питання стилїстики синтаксису. Київ : ВПШ при ЦК Компартїї України, 1976. 112 с.

Список використаних джерел

Газетні й журнальні видання за 2018–2020 рр.

1. «Ангелятко».
2. «Барвінок».
3. «Веселі картинки».
4. «Веселі уроки».
5. «Джміль».
6. «Дзвіночок».
7. «Долонька».
8. «Казковий вечір».
9. «Колосок».
10. «Малятко».
11. «Мамине сонечко від 2 до 5».
12. «Пізнайко від 6».
13. «Розвивайко».
14. «Чарівна принцеса».
15. «Юний натураліст».